

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky
katedra mediální komunikace

Gabriela Kaschteová

REPREZENTACE DROGOVĚ ZÁVISLÝCH VE VYBRANÝCH
TIŠTĚNÝCH MÉDIÍCH

Bakalářská práce

Praha 2009

Autor práce: Gabriela Kaschteová

Vedoucí práce: Mgr. Vlastimil Nečas

Oponent práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

KASCHTEOVÁ, Gabriela. *Reprezentace drogově závislých ve vybraných tištěných médiích*. Praha: Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, katedra mediální komunikace 2009. 45 s. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Vlastimil Nečas.

Bakalářská práce s názvem „Reprezentace drogově závislých ve vybraných tištěných médiích“ je zaměřena na zkoumání reprezentace drogově závislých v českých tištěných denících (Mladá fronta DNES, Právo, Blesk), které vycházely v období od 1.1.2006 do 31.12.2006.

Teoretická část obsahuje shrnutí dostupných pramenů z oblasti relevantní mediální teorie (reprezentace, stereotypizace etc.) a z oblasti adiktologie (kategorizace psychoaktivních látek, modely závislostí etc.).

Výzkumná část práce se věnuje analýze vybraných deníků pomocí metody kvantitativní obsahové analýzy, zde je zkoumán mediální obraz drogově závislých v průběhu roku 2006. Získaná data jsou detailně interpretována, popsána a výsledky analýzy graficky znázorněny.

Závěrečná část je věnována odpovědím na stanovené hypotézy a shrnutí závěrů analýzy.

Bachelor thesis “The Representation Of Drug Addicts In Selected Printed Media” is research of the way Czech journals (dailies Mladá fronta DNES, Právo and Blesk) issued in the period between the 1st of January 2006 and the 31st of December 2006 depict drug addicts.

The first part is theoretical and it focuses, on summarizing available sources in the area of media theory (representation, stereotypes etc.) and addictology (categorisation of psychoactive substances, patterns of addiction etc.).

The second, researching part consists of a research done on selected daily journals. By means of quantitative content analysis, it examines the image of drug addicts as presented in the selected media during 2006. The gathered data is interpreted and described in detail and graphs are used to represent the results of the analysis.

The thesis concludes with answers to the initially defined hypotheses and a summary of the results gained from the analysis.

Klíčová slova:

Drogy a média, drogově závislí, mediální reprezentace, mediální pokrytí, kvantitativní obsahová analýza

Keywords:

Drugs and media, Drug addicts, media representation, media coverage, quantitative content analysis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma “Reprezentace drogově závislých ve vybraných tištěných médiích” vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Vlastimila Nečase a použila jsem pouze literaturu a elektronické zdroje, které jsou uvedeny v závěru práce.

Práce má rozsah 77 868 znaků s mezerami, tj. 45 normostran.

V Praze dne 7.1.2009

Gabriela Kaschteová

V úvodu této práce bych ráda poděkovala panu Mgr. Vlastimilovi Nečasovi za jeho pomoc, podporu, dobře míněné rady při psaní této práce a paní Mgr. Kamile Havlové za cenné a zkušené rady z oblasti drogové problematiky.

Doc.PhDr. B. Köpplová
Katedra mediálních studií
IKSŽ FSV UK

Teze bakalářské práce

Jméno studenta: Gabriela Kaschteová
Studijní program: Mediální a komunikační studia
Studijní obor: Mediální studia
Semestr studia: IV.

Název práce: Reprezentace drogově závislých ve vybraných tištěných médiích

Základní hypotéza: Drogově závislí jsou v českých médiích zobrazováni spíše jako kriminální delikventi a sociálně patologičtí jedinci.

Stručná charakteristika:

Bakalářská práce bude věnována mediální reprezentaci drogově závislých ve vybraných českých tištěných médiích. Cílem bakalářské práce je zjistit, jak je vytvářen mediální obraz drogově závislých, do jaké míry dochází k labelizaci a kriminalizaci skupiny drogově závislých a zda-li jsou prezentováni jako lidi mající určitý problém – psychické onemocnění, které je možné léčit.

Součástí bakalářské práce bude výzkum vybraných tištěných médií pomocí kvantitativní obsahové analýzy, jejíž závěry potvrdí či vyvrátí základní stanovenou hypotézu. Zkoumaným vzorkem budou tištěné noviny Mladá fronta DNES, Právo a Blesk, které vycházely v období od 1.1.2005 do 31.12.2005. Zkoumaný vzorek bude vybrán ze základního souboru pomocí syntaktického filtru, zaměřeného na zkoumanou problematiku.

Charakteristika metody práce:

Kvantitativní obsahová analýza vybraných tištěných médií a následná kvalitativní interpretace získaných výsledků, komparace výsledků analýzy s dosavadními poznatky z mediálně-vědní teorie.

Předpokládaná struktura práce:

1. Úvod: Motivace k volbě tématu, prezentace hypotézy
2. Teoretická část:
 - 2.a Excerpce odborné literatury vztahující se k vytváření reprezentace sociálních skupin v médiích z pohledu mediálních studií
 - 2b. Stručný přehled teorií a poznatků vztahující se k problematice drogové závislosti a možností její léčby
3. Výzkumná část:
 - 3a.Kvantitativní analýza vybraných tištěných médií (Mladá fronta DNES, Právo, Blesk)
 - 3b.Prezentace, popis a interpretace získaných dat
 - 3c.Komparace výsledků vlastní analýzy s dosavadními poznatky o mediální reprezentaci sociálních skupin

4. Závěr: Vyvrácení či potvrzení hypotézy na základě poznatků vlastní analýzy
5. Resumé v anglickém jazyce

Základní literatura:

- BAUMAN, Z.: Myslet sociologicky: netradiční uvedení do sociologie. Praha:SLON. 1997
- BERGER, P.L., LUCKMANN, T.: *Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 1999
- BURTON, G., JIRÁK, J.: *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister& Principal. 2003
- HRDLIČKA, M.: *Sociální deviace*. Praha: SLON. 2001
- JANDOUREK, J.: *Sociologický slovník*. Praha: Portál. 2001
- KABELE, J. *Přerody: Principy sociálního konstruování*. Praha: Karolinum.1998
- KALINA, K.: *Drogy a drogové závislosti: Mezioborový přístup 1,2*. Praha: Úřad vlády České republiky. 2003
- KELLER, J.: *Úvod do sociologie*. Praha: SLON. 2002
- MATOUŠEK, O.: *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. 2003
- McQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál. 2002
- NAKONEČNÝ, M.: *Sociální psychologie*. Praha: Academia. 2004
- SHOEMAKER, P. J.: *Communication campaigns about drugs: government, media, and the public*, Lawrence Erlbaum associates, Publisher. New Persey: Hillsdale. 1989
- SCHULZ/REIFOVÁ, I. a kol.: *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum. 2004
- SMITHERMAN, G., VAN DIJK, T. A.: *Discourse and discrimination*. Detroit : Wayne State University Press, 1988
- VAJDOVÁ, T.: *Česká občanská společnost 2004: po patnácti letech rozvoje*. Zpráva z projektu CIVICUS Civil Society Index. Brno: CERM 2005
- VOLEK, J., ŠTĚTKA, V.: *Média a realita: Sborník prací Katedry mediálních studií a žurnalistiky FSS MU Brno*. Brno: Masarykova univerzita. 2003
- YOUNG, J.: *The Exclusive Society: Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity*. London: SAGE Publications.1999
- Internetové zdroje:
<http://www.drogy.net/>
<http://www.adiktologie.cz/>

Termín dokončení práce: červen 2007

Jméno a podpis vedoucího bakalářské práce: Mgr. Vlastimil Nečas

Jméno a podpis žadatele: Kaschteová Gabriela

V Praze dne 19.9.2006

Změny oproti původně schváleným tezím.

Po konzultaci s vedoucím práce došlo k následujícím změnám oproti původně schváleným tezím:

1. Zkoumané období bylo posunuto o jeden kalendářní rok, tedy 1.1. až 31.12. 2006.
2. Došlo k mírným úpravám při formulování hypotéz pro výzkum.

OBSAH:

1. Úvod.....	2
2. Teoretická část.....	3
2.1. Drogová závislost, drogy a možnosti léčby drogově závislých.....	3
2.2. Pojem droga, rozdělení drog.....	3
2.3. Závislost, syndrom drogové závislosti.....	5
2.4. Modely závislosti a přístupy v pomoci uživatelům drog.....	8
2.5. Léčba drogových závislostí a systém péče o závislé v ČR.....	10
2.6. Drogy jako problém.....	11
2.7. Drogový uživatel, léčba a patologické jevy v roce 2006.....	13
2.8. Reprezentace sociálních skupin v médiích.....	15
2.9. Stereotypy a stereotypizace.....	16
2.10. Zobrazování sociálních skupin ve zpravodajství.....	18
3. Výzkumná část.....	19
3.1. Definice metody.....	19
3.2. Cíl analýzy.....	20
3.3. Hypotéza.....	20
3.4. Vedlejší hypotézy.....	21
3.5. Výběr zkoumaného vzorku tištěných médií.....	21
3.6. Popis výběrového souboru.....	22
3.7. Kódovací jednotky.....	23
3.8. Sledované parametry - analyzované proměnné.....	23
3.9. Analýza získaných dat a vyvození závěrů.....	23
4. Závěr.....	36
5. Summary.....	41
6. Seznam zkratk.....	42
7. Seznam tištěných a elektronických zdrojů.....	43
8. Seznam grafů.....	45
9. Přílohy.....	46

1. ÚVOD

K volbě tématu této práce mě vedl v první řadě zájem zjistit, jakým způsobem jsou v českých tištěných médiích reprezentováni drogově závislí. Při pracovní stáži v Drogovém informačním centru o.s. SANANIM, kde náplň práce spočívala zčásti v aktualizaci obsahu webových stránek týkajících se pouze drogové problematiky, jsme dennodenně procházeli nově zveřejněné zprávy týkající se drog, drogově závislých, způsobů léčby závislých a dle nastavených kritérií jsme je používali pro plnění obsahu webových stránek určených jak pro laickou, tak odbornou veřejnost. Obsahy článků často vedly k diskuzím nad tím, jak jsou drogově závislí vnímáni a s jakým množstvím předsudků a odsouzení se při této práci lze setkat. Právě role toho, nakolik jsou názory tzv. „zdravé“ veřejnosti, plně odsuzujících soudů a předsudků, utvářeny na základě vlastních zkušeností, nebo zda je tato předpojatost vytvářena na základě informací prezentovaných médiem, vedla k volbě tématu této práce.

Cílem této bakalářské práce je zmapovat mediální obraz drogově závislých ve vybraných tištěných médiích v roce 2006. Zaměříme se na témata se kterými jsou závislí v médiích spojováni, na rozdíly mezi jednotlivými médii, a na případné rozdíly v průběhu sledovaného období. Základní hypotéza, na niž hledáme odpověď, zní: **Jsou drogově závislí v českých médiích zobrazováni spíše jako kriminální delikventi a sociálně patologičtí jedinci?**

V teoretické části prezentujeme základní pojmy týkající se drog, drogových závislostí, stručně jsou představeny i terapeutické přístupy k léčbě drogově závislých. Teoretická část je zaměřena především na shrnutí dostupných pramenů z oblasti relevantní mediální teorie (reprezentace, stereotypizace etc.) a z oblasti adiktologie (kategorizace psychoaktivních látek, modely závislostí etc.).

Druhá hlavní část naší práce obsahuje výzkum vybraných tištěných médií. Zde jsme pomocí kvantitativní obsahové analýzy zkoumali mediální obraz drogově závislých v průběhu roku 2006. Získané údaje jsou podrobně popsány a výsledky analýzy graficky

znázorněny. Závěrečná část je věnována především shrnutí závěrů analýzy a odpovědím na stanovené hypotézy.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1. Drogová závislost, drogy a možnosti léčby drogově závislých

Pro základní orientaci v problematice drog a drogových závislostí je důležité nejprve vymezit několik základních pojmů, se kterými se v rámci celé práce budeme setkávat. Nejdříve se budeme věnovat vymezení termínu droga, drogová závislost, věnujeme se také klasifikacím drog. Za neméně potřebné považujeme - vzhledem ke stanovené hypotéze - i přiblížení možností způsobů léčby drogové závislosti.

2.2. Pojem droga, rozdělení drog

Na úvod považujeme za nutné zdůraznit, že cílem této práce není komplexní popis všech drog, způsobů jejich vymezení a možných klasifikací. Pro potřeby této práce se budeme věnovat pouze základním vymezením, která čtenáři nabídnou vzhled do problematiky a pomohou při orientaci ve výzkumu a interpretaci dat.

Co je vlastně droga? Z celé řady dostupných definic pojmu lze nejstručněji a nejvýstižněji jako drogu označit každou přírodní nebo syntetickou látku, která splňuje dvě základní kritéria:

1. má tzv. psychotropní účinek – což znamená, že látka ovlivňuje a mění subjektivní prožívání okolní reality a působí tak na psychiku jedince, který látku požil
2. může vyvolat závislost, má tedy něco, co se z nedostatku vhodnějšího pojmenování někdy označuje jako „potenciál závislosti“.¹

Jak je zřejmé z uvedené definice, za drogu lze označit mnoho substancí, které se vyskytují v běžném prodeji a jsou dostupné (s určitými omezeními) prakticky komukoliv. Na tuto skutečnost navazuje jedno ze základních vymezení, a to rozdělení drog na drogy legální a nelegální.

¹ PRESL, Jiří: Drogová závislost: Může být ohroženo i Vaše dítě? Praha: Maxdorf, 1994, s.9

Některé návykové látky jsou naší společností tolerované a jedná se tzv. o drogy „legální“ - mezi ně patří alkohol, kofein, tabák, těkavé látky a různé léky užívané běžně bez lékařského předpisu, pokud jsou primárně užívány pro svůj psychoaktivní účinek.² Na straně druhé existují návykové látky, které patří do skupiny „nelegálních“ drog, jejichž držení v množství menším než malém, přechovávání či obchodování s nimi je trestné a které nejsou společností tolerovány. Mezi „nelegální“ drogy se v ČR řadí konopné drogy (marihuana, hašiš), halucinogeny (LSD, lysohlávky, PCP - tzv. „andělský prach“, tzv. tripy a další halucinogenní látky syntetického i přírodního původu) dále opiáty (heroin, braun, opium), stimulantia (kokain, crack, amfetaminy, metamfetaminy - pervitin) a taneční drogy (MDMA neboli extáze a mnoho jejích dalších variant).

Rozdělení drog na legální a nelegální se v naší republice příliš neliší od ostatních vyspělých zemí světa. Polemiku nad tím, zda legalizovat respektive tolerovat konopné drogy, jak je tomu například v Nizozemí ponecháváme stranou, neboť pro účely této práce je důležité vycházet při dělení návykových látek z dosud platných zákonů a právních předpisů a nikoli zkoumat, zda marihuana a hašiš mají být legalizovány, anebo zůstat na seznamu ilegálních drog. Rozlišení jednotlivých drog na legální a nelegální je tedy dané zákonnými normami.

Návykové látky, drogy se však také rozdělují na drogy tvrdé (těžké) a měkké (lehké). Kritériem pro toto dělení je míra rizika vzniku závislosti, tedy „razantnost působení a míra rizik spojených s užíváním dané drogy“.³ V případě tvrdých drog se jedná o vysoký potenciál závislosti dané návykové látky, která má velmi vážné zdravotní a sociální důsledky zejména pro uživatele samotného, ale také pro blízké sociální okolí a ve svém důsledku samozřejmě i pro společnost jako celek. Mezi „měkké“ drogy se řadí marihuana a hašiš, tedy kanabinoidy, ostatní - heroin, morfin, kodein, kokain, pervitin,

² KALINA, Kamil a kolektiv: Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí. Praha: Úřad vlády České republiky, Filia Nova, 2001, s. 32 -33.

³ PRESL, Jiří. Drogová závislost: Může být ohroženo i Vaše dítě? Praha: Maxdorf, 1994, s.10

toluen, crack, LSD, durman, lysohlávky, extáze, efedrin a alkohol jsou řazeny mezi drogy tvrdé⁴.

2.3. Závislost, syndrom drogové závislosti

Každé lidské chování má potenciál stát se závislým chováním. Některé z těchto aktivit hodnotíme jako negativní závislost, a to z důvodu, že mohou být škodlivé jak pro individuum tak pro společnost. Poškození jednotlivce se posuzuje podle míry negativních změn po stránce zdravotní, psychické a sociální. Zneužívání drog, patologické hráčství (gambling), poruchy příjmu potravy, návykové chování ve vztahu k počítačům a internetu i některé formy sexuálního chování jsou často klasifikovány jako negativní závislosti. V této práci se zabýváme ale výlučně závislostí na drogách.

„Existuje řada pojetí a definic drogové závislosti či závislosti na návykových látkách. Můžeme hovořit bezpochyby o onemocnění. Důkazem přijetí tohoto tzv. medicínského modelu závislosti bylo zařazení závislosti na alkoholu a na tzv. jiných návykových látkách do Mezinárodního klasifikačního seznamu onemocnění“⁵. Obsáhlou definici závislosti vytvořila Světová zdravotnická organizace v 10. revizi Mezinárodní klasifikace nemocí. Tato definice chápe syndrom závislosti jako skupinu „fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Centrální popisnou charakteristikou syndromu závislosti je touha (často silná, někdy přemáhající) brát psychoaktivní látky (které mohou, avšak nemusí být lékařsky předepsány), alkohol nebo tabák. Návrat k užívání látky po období abstinence často vede k rychlejšímu znovuobjevení jiných rysů syndromu, než je tomu u jedinců, u nichž se závislost nevyskytuje.“⁶

⁴ MINAŘÍK, Jakub: Dělení drog. (online). 18.4.2007 (cit. 2008-12-13). Dostupný z [www: < http://www.drogy.net/portal/ilegalni-drogy/drogy-a-ucinky/obecne-informace/deleni-drog_2007_04_18.html >](http://www.drogy.net/portal/ilegalni-drogy/drogy-a-ucinky/obecne-informace/deleni-drog_2007_04_18.html)

⁵ PRESL, Jiří: Drogová závislost: Může být ohroženo i Vaše dítě? Praha: Maxdorf, 1994, s.11

⁶ NEŠPOR, Karel. Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby. Praha: Portál, 2000, s.14

„Diagnóza závislosti by se obvykle měla stanovit pouze tehdy, jestliže během jednoho roku došlo ke třem nebo více z následujících jevů:

- *silná touha nebo pocit puzení* užívat látku – tzv. craving,
- *potíže v sebeovládání* při užívání látky, a to pokud jde o začátek a ukončení nebo množství látky,
- *tělesný odvykací stav*. Látka je užívána s úmyslem zmenšit příznaky vyvolané předchozím užíváním této látky, případně dochází k odvykacímu stavu, který je typický pro tu kterou látku. K mírnění odvykacího stavu se také někdy používá příbuzná látka s podobnými účinky,
- *příkaz tolerance k účinku látky* jako vyžadování vyšších dávek látek, aby se dosáhlo účinku původně vyvolaného nižšími dávkami (jasné příklady lze nalézt u jedinců závislých na alkoholu a opiátech, kteří mohou brát denně takové množství látky, které by zneschopnilo nebo i usmrtilo uživatele bez tolerance),
- *postupné zanedbávání jiných potěšení nebo zájmů* ve prospěch užívané psychoaktivní látky a zvýšené množství času k získání nebo užívání látky, nebo zotavení se z jejího účinku,
- *pokračování v užívání přes jasný důkaz zjevně škodlivých následků*: poškození jater nadměrným pitím (depresivní stavy, vyplývající z nadměrného užívání látek) nebo toxické poškození myšlení.⁷

„Podle typu látky, jejímž užíváním syndrom závislosti vzniká, rozlišujeme následující typy závislostí (před každým typem jsou uvedeny kódy diagnóz, které se běžně používají ve zdravotnictví):

F10.2 Závislost na alkoholu

F11.2 Závislost na opioidech (např. heroin)

F12.2 Závislost na kanabinoidech

F13.2 Závislost na sedativech nebo hypnotikách (tlumivých lécích)

F14.2 Závislost na kokainu

F15.2 Závislost na jiných stimulanciích, včetně kofeinu a pervitinu

⁷ NEŠPOR, Karel: Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby. Praha:Portál, 2000, s.14

F16.2 Závislost na halucinogenech (např. MDMA čili slangově ecstasy)

F17.2 Závislost na tabáku

F18.2 Závislost na organických rozpouštědlech

F19.2 Závislost na několika látkách, nebo jiných psychoaktivních látkách“⁸

V rámci celé této práce však budeme nadále pracovat již pouze s tématem drogové závislosti a závislými na nealkoholových, nelegálních drogách.

Závislost lze dělit také podle charakteru abstinčního syndromu na závislost fyzickou a závislost psychickou.

Fyzická závislost na droze vzniká zpravidla dlouhodobějším a častým požíváním drogy (podle návykovosti a čistoty drogy v řádech několika měsíců, např. u heroinu). Organismus fyzicky závislý na droze se návykové látce přizpůsobuje, zahrnuje ji do své látkové výměny a na přerušeni přísunu této drogy reaguje poruchou - abstinčními příznaky, jež jsou součástí abstinčního (odvykacího) syndromu. „Odvykací syndrom se u různých látek liší, velmi zjednodušeně lze ale říci, že řada příznaků má opačný charakter než účinek dané látky. Např. o opioidech je známo, že působí protikřečově (při odvykacích obtížích jsou přítomny křeče), že mírní bolesti (odvykací stav je spojen s bolestivými příznaky), že působí tlumivě (při odvykacím stavu dochází k nespavosti a podrážděnosti), že vyvolávají euforii (v odvykacím stavu trpí postižení rozladami) atd. Toto pravidlo ovšem neplatí absolutně a řadu příznaků není možné si odvodit“.⁹ Abstinční příznaky se tedy většinou projevují více či méně nepříjemnými tělesnými obtížemi, jako jsou například nadměrné pocení, zvýšená teplota, zvracení, průjemy, křeče, nespavost, bolesti svalů a kloubů, apod., v extrémních případech silné letité závislosti mohou skončit až smrtí jedince. Abstinční syndrom však po relativně krátké době detoxifikace - odabstinování (v řádech dnů, maximálně týdnů) pomine a tělo začne obnovovat své normální funkce¹⁰.

⁸ NEŠPOR, Karel: Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby. Praha: Portál, 2000, s.15

⁹ KALINA, Kamil a kolektiv: Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí. Praha: Úřad vlády České republiky, Filia Nova, 2001s.73

¹⁰ Tamtéž, str.73

Psychická závislost se pak v průběhu abstinence projevuje nepříjemnými duševními stavy, extrémními výkyvy nálad a nutkavou touhou vzít si drogu.¹¹ „Psychická složka závislosti je mnohem hůře ovlivnitelná a její zvládnutí vyžaduje mnohem více než pevnou vůli. Právě ona je důvodem, proč existují léčebná zařízení jako například terapeutické komunity a doléčovací centra; právě ona je příčinou recidiv i po několikaleté abstinenci. Její zvládnutí může trvat mnoho měsíců či let a často vyžaduje zásadní změnu myšlení, vztahů, prostředí a životního stylu vůbec.“¹²

2.4. Modely závislosti a přístupy v pomoci uživatelům drog

Při prezentaci výsledků analýzy a komparaci s hypotézou pro nás bude důležité mít alespoň základní orientaci v problematice léčby drogově závislých. Z tohoto důvodu je důležité seznámit se i s pohledem a současnými přístupy odborníků na drogové závislosti (adiktologů), jež se dotýkají modelů závislosti a z toho odvozených přístupů volených k léčbě závislých.

Existuje celá řada pojetí závislosti v kontextu psychologických a psychoterapeutických systémů. Odlišují se podle toho, které faktory při vzniku závislosti považují za nejvýznamnější, jak pohlíží na vývoj závislosti, a také podle toho, jaké metody uplatňují při její léčbě. Jinak na vznik a léčbu závislosti pohlížela psychoanalýza, jinak naopak behaviorální či jiné psychologické přístupy. V následujících řádcích se zaměřím na dva základní modely závislosti zejména na návykových látkách, které lze v oblasti odborných přístupů rozlišit. Jedná se o model biomedicínský a model bio-psycho-sociální.

Biomedicínský model dominoval v oblasti závislostí zhruba do 60.let 20. století a na straně poptávky se jím zabývali výhradně lékaři - psychiatři. Tento model závislosti vychází z předpokladu, že „drogová závislost je nemocí v lékařském slova smyslu (v zásadě chorobnou poruchou mozkových funkcí, do jisté míry s dědičnými dispozicemi) a pokládá nemoc za chronickou, obtížně léčitelnou, s častými

¹¹ KALINA, Kamil: Modely závislostí a přístupy v pomoci uživatelům drog, (in K.Kalina Drogy a drogové závislosti 1, mezioborový přístup. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003), s. 80

¹² Mudr. MINAŘÍK, Jakub. Definice závislosti. 18.4.2007 (cit. 2008 – 11 – 18). Dostupný z [www: < http://www.drogy.net/portal/ilegalni-drogy/zavislost-4/definice-zavislosti.html >](http://www.drogy.net/portal/ilegalni-drogy/zavislost-4/definice-zavislosti.html)

recidivami, a nejspíše vůbec nevyléčitelnou“.¹³ I když drogová závislost není úplně vyléčitelná, podle tohoto modelu závislosti je léčitelná a může dojít k úpravě stavu za podmínky trvalé abstinence. Tomuto pojetí odpovídaly převládající léčebné metody: ústavní izolace, detoxikace, léčba prací. Léčení ambulantní individuální psychoterapií bylo velmi výjimečné.¹⁴

V současné době je biomedicínký přístup částečně překryt přístupem *bio-psycho-sociálního modelu* závislosti, který rozšiřuje biomedicínký model o rozměr psychických funkcí, mezilidských vztahů, jejich dynamického vývoje a vzájemného podmiňování. Nemoc (tedy i drogová závislost) v tomto přístupu vzniká v průběhu vývoje osobnosti ve „vzájemné interakci biologických, psychologických a vztahových faktorů. Podstatnými pojmy jsou zde dispozice (např. genetické, biologické, případně psychologické získané v raném dětství), zranitelnost (vyvíjí se na podkladě dispozic v dalším průběhu života) a spouštěče (např. životní události nebo nároky vývojového období), které vedou k manifestaci poruchy“.¹⁵

Léčení závislostí musí zahrnout všechny faktory tohoto bio – psycho - sociálního modelu, což znamená vedle detoxikace a farmakoterapie i obohacení psychosociálními terapiemi: patří sem různé metody individuální, skupinové a rodinné psychoterapie, včetně terapie v tzv. terapeutických komunitách. „Díky vývojovému hledisku dokáže tento model závislosti prolomit hluboce zakořeněnou tezi o trvalé a nevyléčitelné závislosti. Činí přijatelnou představu, že za příznivých podmínek může člověk svoji závislost „přerůst“ - tedy uzdravit se a být nadále zdravým člověkem, nikoliv jen abstinujícím alkoholikem a narkomanem. Nutno však podotknout, že „mnozí odborníci tuto možnost „přerůst závislost“ popírají, a jistě tato perspektiva neplatí vždy a pro každého.“¹⁶

¹³ KALINA, Kamil: Modely závislostí a přístupy v pomoci uživatelům drog, (in K.Kalina Drogy a drogové závislosti 1, mezioborový přístup. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003), s. 78

¹⁴ Tamtéž, s. 78

¹⁵ Tamtéž, s. 78

¹⁶ Tamtéž, s. 79

2.5. Léčba drogových závislostí a systém péče o závislé v ČR

Výzkumná část této práce se věnuje mediální reprezentaci drogových uživatelů. Lze předpokládat, že mediální obsahy budou zaměřeny nejen na charakteristiky těchto osob, ale také na kontexty a atributy, které se ke statutu drogového uživatele váží. Proto považujeme za potřebné alespoň stručně zmínit, jakými způsoby je možné pracovat s patologickými uživateli drog, jaké jsou možnosti léčby a jaká je nabídka služeb pro tyto skupiny.

Sít' péče o drogově závislé je v ČR tvořena státními zdravotnickými institucemi a čteně také nestátními organizacemi, jež se zabývají výhradně prevencí, léčbou a resocializací drogově závislých.

Léčba závislosti na psychoaktivních látkách je chápána jako odborná, cílená a strukturovaná práce s klientem (drogově závislým), cílem je dosažení abstinence nebo redukce užívání drog, snížení frekvence a závažnosti relapsu (opětovného požití drogy). Dalšími cíli je zapojit klienty do produktivního života v rodině, v práci a ve společnosti a zvýšit tak kvalitu jejich života na nejvyšší možnou míru. „V ČR je léčba zajišťována širokým spektrem mezioborových služeb, které lze dle typu rozlišit na ambulantní (AT ordinace, stacionární programy, strukturované programy následné péče) a rezidenční (terapeutické komunity, specializovaná oddělení nemocnic, psychiatrické léčebny) a dle délky léčby na léčbu krátkodobou (4-8 týdnů), střednědobou (3-6 měsíců) a dlouhodobou (déle než 6 měsíců)“.¹⁷

Ucelený systém péče v ČR je zajišťován vzájemně provázanými programy a službami, které odpovídají na různé potřeby klienta v různých obdobích jeho cesty k normálnímu životu. Za základní složky či součásti systému péče se pokládají:

1. terénní a nízkoprahové služby,
2. ambulantní péče a léčba, včetně intenzivní ambulantní péče v denních stacionářích,
3. ústavní detoxifikace a léčba krátkodobá a střednědobá,
4. dlouhodobá – rezidenční péče v terapeutických komunitách,

¹⁷ KALINA, Kamil a kolektiv: Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí. Praha: Úřad vlády České republiky, Filia Nova, 2001, s. 60 - 61

5. doléčování včetně chráněného bydlení, chráněné práce apod.,
6. dlouhodobé – udržovací substituční programy.¹⁸ Tyto programy fungují na ambulantní bázi, kdy klient dochází na terapeutická sezení a dostává substituční léky (konkrétně Subutex nebo Methadon). Oproti rezidenční péči je výhodou snadnější resocializace, protože klient se pohybuje v přirozeném prostředí a má prostor se již v průběhu léčby věnovat hledání práce, bydlení atd.

Aby jednotlivé služby a programy fungovaly jako systém, je nezbytná jejich odborná komplementarita, slučitelnost východisek a cílů, vzájemná informovanost, elementární koordinace, pružné předávání klienta a spolupráce na jeho problémech.¹⁹ Stručný přehled dostupných služeb a zařízení spolu s charakteristikou situací, ve kterých je vhodné se na tato zařízení obrátit, je součástí příloh této práce.²⁰

O smysluplnosti a účelnosti vynaložené péče na prevenci, harm reduction (redukce následků zneužívání drog) a zejména na léčbu drogově závislých není pochyb, za což hovoří (minimálně) čísla každoročně uváděná ve Výročních zprávách jednotlivých organizací věnujících se dané činnosti i ve zprávách uveřejňovaných prostřednictvím Národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti, které je součástí Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky.²¹

2.6. Drogy jako problém

Nyní již máme vymezeny základní pojmy, se kterými se budeme ve výzkumné části setkávat a jež budou důležité při výsledné interpretaci hypotézy. Dříve, než přejdeme k této části práce, má smysl ještě stručně zasadit do kontextu této tematiky také jakým způsobem se společnost s drogovou problematikou vyrovnávala a jak byl problém všeobecně, celospolečensky vnímán.

¹⁸ Léčba závislosti. (online). 13.8.2008. (cit.2008-11-11) Dostupný z www:

< http://www.drogy-info.cz/index.php/pomoc_a_podpora/lecba/lecba_zavislosti >

¹⁹ KALINA, Kamil a kolektiv: Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí.

Praha: Úřad vlády České republiky, o.s. Filia Nova, 2001, str. 105

²⁰ viz příloha č.1

²¹ blíže viz <http://www.drogy-info.cz/>

„V novodobé historii šíření a zneužívání drog, tj. v 19. a 20. století, se rozlišují tři období:

1. asi do roku 1960 se drogy pokládaly za *odborný problém*, kterým se zabývala poměrně úzká skupina vysoce kvalifikovaných specialistů - kriminalistů na straně potírání trestné činnosti, psychiatrů na straně léčení závislostí.
2. V letech 1960 - 1990 se stávají drogy zejména ve vyspělých zemích *problémem společenským*, který se dotýká mnoha sociálních vrstev a mnoha profesí. V USA a v západní Evropě docházelo k enormnímu nárůstu užívání drog s vážnými zdravotními a sociálními důsledky, což kvalitativně změnilo koncepce a přístupy drogových politik.
3. Od roku 1990 již mezinárodní společenství (v Globálním akčním plánu VS OSN z roku 1991) charakterizuje problém drog jako *problém globální*.²²

Pod pojem „globální problém“ drog lze zahrnout například tyto charakteristiky: ovlivňuje všechny země světa, každá země má svou úlohu (země producentské, tranzitní, spotřebitelské), takřka nikdo nezůstává stranou - každá rodina, jednotlivec ve své roli osobní, pracovní nebo sociální přichází s problémem drog do styku minimálně jako s konkrétním rizikem. „Globální problém drog nelze řešit na jednom místě a jedním přístupem, vyžaduje mezioborovou, meziresortní, mezisektorovou a mezinárodní spolupráci“.²³

Pro účely této práce není důležité téma drog coby globálního problému již dále rozvádět. Co však ještě považujeme za důležité pro následnou výzkumnou část této práce je uvést skutečnost, že globalizace drogového trhu s sebou přinesla epidemický charakter zdravotních a sociálních důsledků zneužívání drog. „I když jsou tyto důsledky co do rozsahu (celkový počet postižených, zdravotních komplikací a úmrtí) méně katastrofální než u drog legálních - alkoholu nebo tabáku, přinášejí s sebou a přidávají k přímým důsledkům zneužívání navíc riziko šíření závažných infekčních onemocnění (AIDS, hepatitis B a C) a kriminalizaci uživatelské populace (v souvislosti s nezákonným trhem),

²² KALINA, Kamil: Úvod do drogové politiky: základní principy, pojmy, přístupy a problémy. (in K.Kalina. Drogy a drogové závislosti 1, mezioborový přístup. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003), s. 15

²³ KALINA, Kamil: Úvod do drogové politiky: základní principy, pojmy, přístupy a problémy. (in K.Kalina. Drogy a drogové závislosti 1, mezioborový přístup. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003), s. 15

což jsou fenomény, které se u alkoholu a tabáku neobjevují. V důsledku toho je sociální akceptace zneužívání nezákonných drog daleko nižší než u legálních návykových látek“.²⁴

2.7. Drogový uživatel, léčba a patologické jevy v roce 2006

Protože budeme analyzovat články zveřejněné ve vybraných tištěných médiích v průběhu roku 2006, stojí za uvedení do kontextu drogové problematiky alespoň některé základní údaje z tohoto roku, které se týkají drogově závislých a s jejich životy souvisejícími jevy. Veškerá data byla získána a vyhodnocena Národním monitorovacím střediskem pro drogy a drogové závislosti ve Výroční zprávě za rok 2006:

Odhadovaný počet problémových uživatelů drog v ČR v roce 2006 je 30 200 osob, z toho 29 000 osob je injekčních uživatelů. Z odhadovaného počtu závislých jich 10 500 zneužívá opiáty (z toho 6200 heroin, 4300 osob substituci Subutex), pervitin zneužívá přibližně 19700 osob.²⁵

Léčebné služby ve 245 léčebných a kontaktních centrech vyhledalo za rok 2006 celkem 8 366 závislých. Z toho 4119 jich požádalo o první léčbu.²⁶ Ženy tvořily přibližně třetinu žadatelů o léčbu, a to nejčastěji ve věkové kategorii 15 - 19 let.²⁷ Rezidenční léčbu (v délce 6 -15 měsíců) poskytovalo 15 terapeutických komunit. Dostupné údaje z 12 komunit uvádí kapacitu 185 lůžek (z toho 12 pro mladistvé a 9 pro matky s dětmi). Pobyt v těchto komunitách absolvovalo 451 uživatelů drog (z toho 22 matek s dětmi), průměrný

²⁴ KALINA, Kamil: Úvod do drogové politiky: základní principy , pojmy, přístupy a problémy. (in K.Kalina. Drogy a drogové závislosti 1, mezioborový přístup. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003), s. 15

²⁵ Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti: Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2006. Úřad vlády České republiky. Praha, 2007, str. 21

²⁶ Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti: Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2006. Úřad vlády České republiky. Praha, 2007, str. 23

²⁷ Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti: Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2006. Úřad vlády České republiky. Praha, 2007, str. 25

věk všech léčených byl 25 let. Úspěšně dokončilo léčebný program 124 klientů, předčasně ukončilo léčbu 171 klientů. Průměrná délka úspěšné léčby byla 309 dní.²⁸

V roce 2006 bylo identifikováno 145 úmrtí za přítomnosti drog, z toho 4 pro nemoc, 69 případů nehod, 64 případů sebevražd, 5 případů zabití či vražd a 3 úmrtí z jiných příčin.²⁹ Na následky předávkování nelegálními drogami zemřelo 212 osob.³⁰ K 31.12. 2006 bylo v ČR evidováno celkem 920 HIV pozitivních osob s trvalým pobytem na území ČR, z toho jen 41 osob bylo injekčních uživatelů drog, u dalších 13 osob šlo současně o injekční užívání drog a homo/bisexualitu.³¹ Z celkového počtu 1022 hlášených případů akutní a chronické hepatitidy „C“ jich bylo 704 injekčních uživatelů drog.³² V souvislosti s diagnózami poruch způsobených zneužíváním drog bylo v průběhu roku hospitalizováno 12 654 mužů, 7137 žen, celkem tedy 19 791 osob.³³ Ve výměnných programech bylo zejména prostřednictvím K- center rozdistribuováno 3 868 800 ks jehel a injekčních stříkaček.³⁴

Mezi nejvýznamnější sociální problémy drogově závislých patří pracovní a rodinné problémy, nezaměstnanost, nižší (nedokončené) vzdělání, špatná bytová situace, jež může vést až k bezdomovectví a kumulace více sociálních problémů, které mohou vést až k sociální exkluzi. “Samotné vyloučení ze společnosti může být jednak důsledkem užívání drog, zároveň však může být i jeho příčinou.“³⁵

Za drogové trestné činy bylo v roce 2006 obžalováno 1342 osob, odsouzeno jich bylo 1212 osob, z toho ale nelze říci jednoznačně, nakolik se jednalo pouze o drogově závislé delikventy. Trestné činy drogově závislých klientů Probační a mediační služby ČR za rok 2006 uvádějí celkem 98 případů, z toho 35 případů výroby a distribuce drog,

²⁸ Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti: Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2006. Úřad vlády České republiky. Praha, 2007, str. 33

²⁹ Tamtéž, str. 40

³⁰ Tamtéž, str. 38

³¹ Tamtéž, str. 41

³² Tamtéž, str. 42

³³ Tamtéž, str. 44

³⁴ Tamtéž, str.52

³⁵ Tamtéž, str.54

druhým nejčastěji se vyskytujícím trestným činem je krádež ve 27 případech a na třetím místě s 6 případy je trestný čin porušování domovní svobody.³⁶

Ve výstupech výzkumné části bude zajímavé sledovat, jestli a jak se tato a další fakta z Výroční zprávy NMS za rok 2006 promítají a přibližují obsahu článků v analyzovaných médiích.

2.8. Reprezentace sociálních skupin v médiích

Jak mohou být reprezentováni drogově závislí prostřednictvím médií? Veškeré mediované obsahy jsou určitým druhem reprezentace reality, neboť jsou nějakým způsobem zkonstruovány.³⁷ Reprezentace reality dle Reifové (2004) je „způsob uchopování skutečnosti prostřednictvím znakového systému (kódu), zejména pomocí přirozeného jazyka. Funkcí procesu reprezentace je přenesení něčeho minulého nebo nepřítomného do přítomnosti (tj. re – prezentování, znovu zpřítomnění). V důsledku je v procesu reprezentace reality současně realitě dodáván význam.“³⁸

V mediálních studiích je pojmem reprezentace označován proces, kdy abstraktní ideologické pojmy, jako např. rodina, podnikatelé, evropský duch či právě drogově závislí získávají konkrétní podoby.³⁹ V literatuře věnující se médiím nabízí Richard Dyer (1985) čtyři výklady slova reprezentace ve vztahu k médiím:

1. *Re-prezentace (doslova „znovupředvedení“)* - tento význam odkazuje především k užívání výrazových prostředků, tedy ke zvyklostem, které platí při zobrazení, předvádění či znovu předvádění světa publiku.
2. *Reprezentativnost (typizace)* – tento význam odkazuje k tomu, které typy osob jsou užívány, aby předváděly (reprezentovaly) jednotlivé sociální skupiny (tento význam má nejbližší k pojmu „stereotyp“).
3. *Prezentování (předvedení)* – tedy to, kdo je za prezentování odpovědný a jak instituce vytvářející mediovaný text podobu prezentování ovlivňuje – tento význam zvláště

³⁶ Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti: Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2006. str.62

³⁷ BURTON, Graeme, JIRÁK, Jan: Úvod do studia médií. Brno: Barriste & Principal, 2001., s. 132

³⁸ REIFOVÁ, Irena a kolektiv: Slovník mediální komunikace. Praha: Portál, 2004. s. 211-212

³⁹ JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara: Média a společnost. Praha: Portál, 2003. s. 141

vystupuje do popředí např. při „předvádění“ rodu (gender), a to především v souvislosti s tím, že prezentování v mediálních organizacích často zajišťují muži.

4. To, *co si publikum myslí*, že se mu předvádí – význam zamýšlený a význam pochopený či akceptovaný se od sebe mohou významně lišit. Reprezentací je tedy možné mít na mysli i to, co o předváděném soudí publikum.⁴⁰

Téma reprezentace sociální skupiny drogově závislých pracuje s pojetím reprezentace ve smyslu re-representace (znovupředvedení), a zejména s reprezentativností, tedy s pojmem reprezentace do níž se promítají převládající ideologie, především však „dominantní postoje, přesvědčení a hodnoty.“⁴¹

Koncept re-representace a reprezentativnosti poukazuje totiž na skutečnost, že co je nám v médiích předkládáno, „není zpřítomnění určité sociální skupiny, ale reprezentace (předvádění) určitých pohledů na sociální skupiny“⁴². Právě tyto pohledy se příjemci velmi pravděpodobně učí vnímat jako normální, přirozenou vlastnost těchto skupin, čímž se odlišné pohledy vylučují jako „nenormální“. Přičemž velice často mohou být médii předváděné pohledy „významově negativně zatíženy“.⁴³

2.9. Stereotypy a stereotypizace

„Podle ustálenosti způsobu zobrazení a vztahu k realitě můžeme rozlišovat různé úrovně reprezentace, patří mezi ně také typ, archetyp a stereotyp“.⁴⁴ Každé toto označení však znamená odlišnou intenzitu ukotvenosti spojení „mezi reprezentovaným a popisovaným a odlišnou podobu vztahu mezi popisovaným a reálným.“⁴⁵ Všechny reprezentace sociální skutečnosti v médiích, pokud jim příjemci mediálních sdělení přiznají určitou rovinu realističnosti, vyjadřují nebo popisují nejrůznější existující nebo hypotetické společenské skupiny a skupinové identity - hodnoty, postoje, předsudky. Zejména pokud nemají příjemci těchto sdělení vlastní zkušenosti s danou konkrétní skupinou, je velice pravděpodobné, že za „skutečnost“ budou považovat to, co o dané skupině nabízejí

⁴⁰ JIRÁK, Jan, KÖPPOVÁ, Barbara: Média a společnost. Praha: Portál, 2003. s. 141

⁴¹ BURTON, Graeme, JIRÁK, Jan: Úvod do studia médií. Brno: Barriste & Principal, 2001. s. 196

⁴² BURTON, Graeme, JIRÁK, Jan: Úvod do studia médií. Brno: Barriste & Principal, 2001. s. 195

⁴³ BURTON, Graeme, JIRÁK, Jan: Úvod do studia médií. Brno: Barriste & Principal, 2001. s. 195

⁴⁴ TRAMPOTA Tomáš: Zpravodajství. Praha: Portál, 2006. s.92

⁴⁵ TRAMPOTA Tomáš: Zpravodajství . Praha: Portál, 2006. s.92

média.⁴⁶ Tímto způsobem dochází s podporou médií ke vzniku stereotypizace různých skupin a vzniku stereotypů. Výraz stereotyp původně použil Walter Lippmann v roce 1922 (1965) jako metaforu pro označení „obrazů v našich hlavách“, které se vztahují k ostatním členům společnosti⁴⁷.

V procesu stereotypizace je pozornost zaměřována na určení odlišujících rysů, nekonzentruje se však pouze na vymezení zjednodušených „kategorií skupin lidí, ale současně zobecněné, nediferencované charakteristiky jednotlivým příslušníkům těchto skupin přisuzuje.“⁴⁸ Média, jakožto hlavní zdroj těchto představ v moderním světě jsou jako instituce i organizace spjaty „s převažujícími trendy ve společnosti (s tzv. hlavním proudem) a nabízejí především většinové stereotypy, tj. stereotypy rozhodujících vrstev a převažujících hodnot ve společnosti.“⁴⁹

Dle Jiráka a Köpplové (2003) se stereotypem „rozumí sociální klasifikace určitých skupin a jejich reprezentace pomocí zjednodušujících, neověřitelných, zobecňujících znaků, jež výslovně (explicitně) či nepřímo (implicitně) představují soubor hodnot, soudů a předpokladů týkajících se chování takových skupin, jejich vlastností, minulosti a vývoje.“⁵⁰

Stereotypy, jakožto součást sociální konstrukce skutečnosti nejsou však ze své podstaty zamítnutí hodné, neboť pomáhají při orientaci ve světě. Mohou ku příkladu přenášet i určité typy poznání mezi generacemi, jsou ale také samozřejmě i zdrojem tvorby předsudků a odsuzování. Zejména však „reprezentují mocenské vztahy, napětí a konflikty, které jsou za nimi skryty.“⁵¹

⁴⁶ JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara: Média a společnost. Praha: Portál, 2003. s. 144

⁴⁷ JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara: Média a společnost. Praha: Portál, 2003. s. 145

⁴⁸ JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara: Média a společnost. Praha: Portál, 2003. s. 144

⁴⁹ JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara: Média a společnost. Praha: Portál, 2003.s.144

⁵⁰ JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara: Média a společnost. Praha: Portál, 2003. s. 145

⁵¹ JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara: Média a společnost. Praha: Portál, 2003. s. 144

2.10. Zobrazování sociálních skupin ve zpravodajství

Média „mají sklon některé aktéry zpravodajských příběhů znázorňovat určitým ustáleným způsobem, čímž vytvářejí jejich mediální reprezentace“.⁵² Za podstatný aspekt reprezentace lze ale označit také to, v rámci jakých typů událostí se dané subjekty dostávají do zpráv, v jakých situacích a rolích se objevují. Při opakování prezentace subjektu ve stejných typech situací může totiž docházet k vytváření dojmu, že právě tyto situace jsou typické a normální pro danou skupinu. Tím může docházet k „situační atribuci, kdy jsou vlastnosti situace vztahovány na subjekt samotný.“⁵³ Také souvislé spojování vybraných sociálních skupin s negativními událostmi může být jistou formou etiketizace, kdy dochází k vytváření obrazu, který může být vnímán tak, že „negativní události se týkají právě těchto skupin a nic pozitivního od nich nelze očekávat.“⁵⁴

Dle Trampoty (2006) je tedy „hlavním a určujícím faktorem reprezentace sociálních skupin otázka, v souvislosti se kterými událostmi a tématy se dostávají do mediálních obsahů a do jaké míry.“⁵⁵ Toto tvrzení pracuje nejen s konceptem nastolování agendy (agenda-setting)⁵⁶, výběrem zpráv, ale i se zpravodajskými hodnotami.

Zpravodajské hodnoty, tedy určitá kritéria, kterými média poměřují akceptovatelnost událostí a vhodnost jejich zpravodajského zpracování, „jsou faktory, díky nimž může určitá událost překročit práh pozornosti a stát se předmětem zpravodajství.“⁵⁷ Podle Mc Quaila (2002) „nejvlivnější vysvětlení zpravodajských hodnot nabídli pravděpodobně Galtung a Ruge (1965), kteří identifikovali a dali do souvislostí hlavní faktory ovlivňující výběr zpráv.“⁵⁸ Ti rozdělili faktory zpravodajských hodnot do tří kategorií, na organizační, žánrové a sociokulturní.⁵⁹

⁵² TRAMPOTA Tomáš: Zpravodajství . Praha: Portál, 2006. s.91

⁵³ TRAMPOTA Tomáš: Zpravodajství . Praha: Portál, 2006. s.98

⁵⁴ TRAMPOTA Tomáš: Zpravodajství . Praha: Portál, 2006. s.98

⁵⁵ TRAMPOTA, Tomáš: Zpravodajství. Praha: Portál, 2006. s.91

⁵⁶ blíže viz například SHOEMAKER, Pamela: Communication Campaigns about Drugs. London : LEA, 1989.

⁵⁷ BURTON, Graeme, JIRÁK, Jan: Úvod do studia médií. Brno: Barriste & Principal, 2001. s. 249

⁵⁸ Mc QUAIL, Denis: Úvod do teorie masové komunikace. Portál. 2002. s.302

⁵⁹ JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara: Média a společnost. Praha: Portál. 2003. s.77

K organizačním hodnotám se řadí „veškeré organizační a technologické možnosti určitého média, které ovlivňují výběr a konečnou podobu zpráv“,⁶⁰ např. organizace práce, možnosti zpravodajů a další. K těmto hodnotám se řadí i předvídatelnost (události), která má zároveň také sociokulturní povahu. Mezi sociokulturní a žánrové zpravodajské hodnoty patří blízkost předmětu zprávy, jednoznačnost, jednoduchost, kulturní pochopitelnost, novost, průběžnost a možnost dalšího vývoje, možnost personalizace, vztah k elitním národům nebo státům, vztah k elitním osobám a celebritám, negativita, překvapení, podobnost s dřívějšími zprávami, souznění a variace.⁶¹

V následující výzkumné části analyzujeme, se kterými tématy a událostmi se do mediální agendy tištěných deníků dostávala v průběhu roku 2006 skupina drogově závislých a jakých forem nabývala mediální reprezentace této sociální skupiny.

3. Výzkumná část

Ve výzkumné části této bakalářské práce analyzujeme mediální agendu, jež se objevovala na stránkách českých tištěných médií v průběhu celého kalendářního roku 2006. Pozornost jsme soustředili výlučně na mediální obsahy, které se tématicky věnovaly drogově závislým – narkomanům⁶².

3.1. Definice metody

Pro účely našeho výzkumu považujeme za nejvhodnější metodu kvantitativní obsahové analýzy, jak ji definoval Bernard Berelson (1952) a která bývá používána pro řadu účelů, ale „zejména pro srovnání mediálního obsahu se známou distribucí výskytu v sociální realitě.“⁶³ Postupy této metody umožňují „systematický a intersubjektivně ověřitelný způsob popisu mediálních obsahů“.⁶⁴

⁶⁰ JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara: Média a společnost. Praha: Portál, 2003. s. 78

⁶¹ JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara: Média a společnost. Praha: Portál, 2003. s. 77-78

⁶² Ve výzkumné části budeme nadále pracovat s označením drogově závislých i ve významu slova narkoman. Jsme si vědomi, že pojem narkoman může mít například pro odbornou veřejnost mírně pejorativní nádech. Pro účely této práce je však postačujícím a vhodným zkrácením označení drogově závislého.

⁶³ Mc QUAIL, Denis: Úvod do teorie masové komunikace. Portál. 2002. s. 309

⁶⁴ REIFOVÁ, Irena: Analýza obsahu mediálních sdělení. Praha: Karolinum, 2004. s. 34

Jednou z nesporných výhod kvantitativní obsahové analýzy je skutečnost, že i při zpracovávání velkého množství textů lze dle několika vybraných znaků získané výsledky šetření statisticky zpracovat a výsledky přehledně znázornit „v číselných hodnotách, tabulkách a grafech“.⁶⁵ Zároveň umožňuje při dodržení systematickosti zpracování a zachování intersubjektivit dostatečně validní a ověřitelné výsledky pro každého, kdo použije stejné metody.⁶⁶

Na následujících stránkách budou po stanovení hypotézy nejdříve vyčleněny a identifikovány jednotlivé mediální obsahy určené pro analýzu. Po této segmentaci, s pomocí kódů a dle stanovených kategorií dojde k zaznamenání a shrnutí do kódovacích archů v získaných hodnotách.⁶⁷ Na základě stanovených identifikačních a systemizujících proměnných budou následně prezentovány výsledky a vyvozeny příslušné závěry.⁶⁸

3.2. Cíl analýzy

Cílem následující analýzy, je zjistit, jak mediální obsahy ve vybraných níže jmenovaných denících vytvářely v roce 2006 mediální reprezentaci drogově závislých. Pozornost bude tedy věnována zejména tomu, jak média o narkomanech informovala, dále tomu, v jakém kontextu se texty o drogově závislých nejčastěji vyskytovaly. Zároveň chceme dle získaných dat určit, zdali může prostřednictvím těchto médií docházet k nálepkování (etiketizaci) a kriminalizaci této sociální skupiny a dozvědět se, jsou-li drogově závislí prezentováni i jako lidé s určitým problémem, psychickým onemocněním, které je možné léčit.

3.3. Hypotéza

Jedním z prvních kroků obsahové kvantitativní analýzy je stanovení výzkumných hypotéz, které by měla analýza potvrdit nebo vyvrátit. Základní hypotéza našeho

⁶⁵ REIFOVÁ, Irena: Analýza obsahu mediálních sdělení. Praha: Karolinum, 2004. s. 30

⁶⁶ REIFOVÁ, Irena: Analýza obsahu mediálních sdělení. Praha: Karolinum, 2004. s. 34

⁶⁷ REIFOVÁ, Irena: Analýza obsahu mediálních sdělení. Praha: Karolinum, 2004. s. 39

⁶⁸ Tamtéž, s. 42-43

výzkumu zní: Jsou drogově závislí v českých médiích zobrazováni spíše jako kriminální delikventi a sociálně patologičtí jedinci?

3.4. Vedlejší hypotézy

Na základě studia odborné literatury a provedeného předvýzkumu byla základní hypotéza rozpracována do následujících tří vedlejších hypotéz:

1. Které deníky se drogově závislým nejvíce věnovaly ?
2. Lišila se agenda témat v průběhu roku 2006?
3. Která témata se nejčastěji v souvislosti s drogově závislými objevovala v průběhu roku 2006 na stránkách daných deníků?

Výstupy analýzy nám pomohou potvrdit či vyvrátit výše stanovenou základní hypotézu a zároveň bychom měli být schopni určit, do jaké míry jsou drogově závislí v těchto tištěných denících prezentováni jako lidé mající určitý problém - psychické onemocnění, které je možné léčit.

3. 5. Výběr zkoumaného vzorku tištěných médií

Obsahová analýza byla provedena na vzorku tří českých tištěných médií.

Pro analýzu jsme zvolili deníky Mladá fronta DNES, Právo a Blesk.

Tato tištěná média, ze kterých byla data čerpána, byla zvolena dle parametrů, které braly v úvahu editoriaální politiku periodika a zpětnou dostupnost dat. Všechny tři jmenované tituly patřily v roce 2006 k nejčtenějším celostátním deníkům.

Nejčtenějším a nejvíce prodávaným celostátním deníkem je Blesk, kterého se prodá průměrně 463 117 výtisků denně a čtenost se blíží 1,5 milionu čtenářů.⁶⁹ Deník Blesk, vlastněný společností Ringier a.s., se zaměřuje především na společenská témata, zábavní průmysl a známé osobnosti.

⁶⁹ MEDIA PROJEKT 2006 – 1.7.2006 – 17.12.2006. Unie vydavatelů (online). 2004 (cit. 2008-12-11)Ve formátu MS Office.doc . Čeština. Dostupný z www: < <http://www.uvdt.cz/> >

Další vybraný deník, Mladá fronta DNES, je plnoformátové periodikum vycházející šestkrát týdně. Denně se prodá průměrně 313 tisíc výtisků, a přečte si jej 1 145 tisíc lidí.⁷⁰

Deník MF DNES, vydávaný společností MAFRA a.s., sám sebe označuje za „největší seriózní deník v České republice“⁷¹ a za hlavní cíl si klade „podávat čtenářům pravdivý a plnohodnotný obraz světa, ve kterém žijí,“⁷² kde je „nutnou součástí tohoto obrazu aktuální a kvalitní zpravodajství.“⁷³ Lze tedy předpokládat věcnější, pragmatičtější a informovanější pohled na drogově závislé než u výše zmiňovaného Blesku. Podle výzkumu, který se zabýval skladbou pravidelných čtenářů jsou čtenáři MF DNES „častěji lidé ve věku mezi 30 a 44 lety, muži, lidé ekonomicky aktivní, absolventi středních škol s maturitou a vysokoškoláci.“⁷⁴

Deník Právo, který je stabilně třetím nejčtenějším celostátním deníkem, denně prodá průměrně 160 tisíc výtisků a přečte si jej 498 tisíc lidí.⁷⁵ Profil čtenářů posledního vybraného deníku Právo, vydávaným společností Borgis a.s., uvádí, že „téměř polovinu čtenářské obce tvoří lidé ve věku 45-65 let. Čtenáři Práva jsou vzdělanější než průměrná populace - 40 % čtenářů má minimálně středoškolské vzdělání s maturitou, v populaci je to jen 36 % lidí.“⁷⁶

3.6. Popis výběrového souboru

K výzkumu jsme použili články z výše jmenovaných tří českých celostátních deníků včetně jejich regionální mutací: Mladá fronta DNES, Právo, Blesk, které vycházely v období od 1.1.2006 do 31.12.2006. Kompletní soubor článků byl vybrán

⁷⁰ MEDIA PROJEKT 2006 – 1.7.2006 – 17.12.2006. Unie vydavatelů (online). 2004 (cit. 2008-12-11) Ve formátu MS Office.doc . Čeština. Dostupný z www: < <http://www.uvdt.cz/> >

⁷¹ Mediální skupina MAFRA (online). 2008. (cit. 2008-12-11). Dostupný z www: < http://www.mafra.cz/denni_tisk/#mfd >

⁷² Mediální skupina MAFRA (online). 2008. (cit. 2008-12-11). Dostupný z www: < http://www.mafra.cz/denni_tisk/#mfd >

⁷³ Tamtéž

⁷⁴ HORÁKOVÁ, Naděžda. Sociologický ústav AV ČR: Centrum pro výzkum veřejného mínění (online). 2003, 22.09.2003 (cit. 2008-12-12). Naše společnost 2003. Dostupný z www: < http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100268s_OM30922.pdf >

⁷⁵ Tamtéž

⁷⁶ Právo (online). 2000 – 2008 (cit. 2008-12-11). Dostupný z www: < <http://pravo.novinky.cz/inzerce/profil.php> >

z mediální databáze agentury Newton - IT Media Monitoring⁷⁷ dle zadaných klíčových slov: uživatel*, závisl*, narkoman*, feťá* a jejich gramatických variant.

3.7. Kódovací jednotky

Za kódovací jednotku byla zvolena jedna zpráva, neboli uzavřený zpravodajský či publicistický příspěvek, který byl v průběhu kalendářního roku 2006 zveřejněn na stránkách Mf DNES, Práva nebo Blesku. Do analýzy byly zahrnuty pouze zpravodajské příspěvky z domácích rubrik včetně regionálních mutací. Součástí analýzy nebyly obrazové složky a názorová publicistika.

3.8. Sledované parametry - analyzované proměnné

Kódovací kniha obsahuje dva typy proměnných: *identifikační* (datum, médium, region, číslo strany) a *systemizující proměnné* (hlavní téma, rozsah, role uživatele, přítomná droga). Hlavní téma příspěvku je definováno jako: téma, které je iniciátorem článku, případně dominantním tématem. Pokud se v rámci příspěvku vyskytuje více témat, je nutné vybrat hlavní téma příspěvku. Hlavním tématem příspěvku rozumíme téma, (a) jež v příspěvku figuruje na prvním místě nebo (b) jemuž je věnována většinová pozornost (c) jediné téma ve kterém drogově závislí figurují.

Pomocí proměnné „role uživatele“ sledujeme, zda-li drogově závislý v textu vystupuje jako oběť, pachatel či nemocný jedinec. Proměnná „přítomná droga“ zachycuje výskyt jednotlivých typů drog v analyzovaných textech.

Na základě provedeného předvýzkumu byly jednotlivým proměnným přiděleny hodnoty, kterých mohou nabývat (viz kódovací kniha v příloze).

3.9. Analýza získaných dat a vyvození závěrů

V následujícím textu jsou prezentovány a analyzovány výsledky provedeného výzkumu. Jednotlivé výstupy jsou uváděny v posloupnosti dle zadaných vedlejších hypotéz.

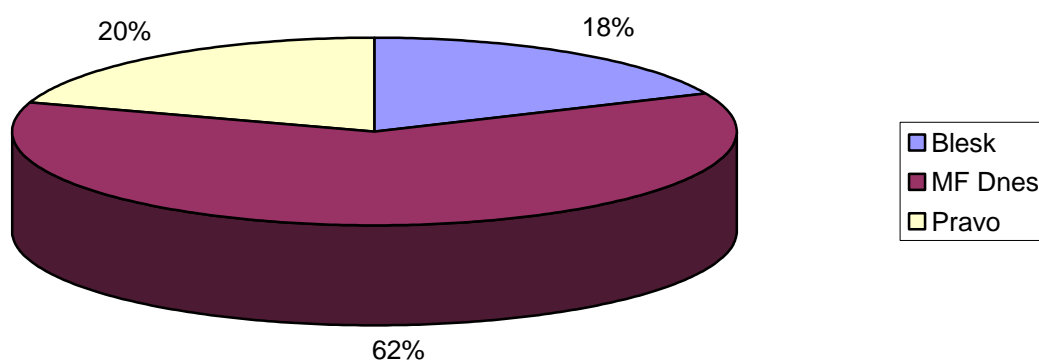
⁷⁷ Viz <http://www.newtonmedia.cz>

První vedlejší hypotéza, na kterou jsme chtěli získat odpověď, zněla: Které deníky se drogově závislým nejvíce věnovaly?

Abychom odpověděli na první vedlejší hypotézu, níže uvádíme nejdříve souhrnný počet článků u jednotlivých deníků. Pozornost, kterou tématu drogově závislých deníky poskytly je dále interpretována s ohledem na uveřejňování článků na konkrétních stranách, které jim jednotlivá periodika poskytla

Z celkového počtu 324 relevantních článků ve všech třech vybraných denících, bylo nejvíce prostoru drogově závislým věnováno na stránkách deníku MF DNES. Mladá fronta DNES uveřejnila celkem 200 článků (61,7% z celkového počtu článků ve všech sledovaných denících). Právo dalo prostor drogově závislým výrazně menším počtem 65 článků (20,1% z celého zkoumaného vzorku). Nejméně se narkomanům věnoval Blesk počtem 59 článků (18,2 % z celkového počtu všech článků zveřejněných na stránkách vybraných deníků). **Podle počtu zveřejněných článků nejvíce prostoru tématu drogově závislých poskytla Mladá fronta DNES.** (viz graf č.1)

Graf č. 1: Celkový počet článků (N = 324)

Umístování článků na určité strany deníků si zasluhuje pozornost, jelikož například články, které jsou uváděny na titulních stranách, mají zaručenu alespoň dvounásobnou čtenost oproti článkům, které jsou řazeny do vnitřních stran novin,⁷⁸ a jednotlivé deníky tím tedy mohou zvýznamňovat dané téma. Pozornost daným příspěvkům s ohledem k umístování článků na určité strany deníků byla následující:

Ze všech sledovaných textů bylo 19 procent (18,5) publikováno na první straně. MF Dnes dokonce publikovala 28 procent všech svých příspěvků na první straně, což je ve srovnání s ostatními médii výrazně více. **MF Dnes tak sledované oblasti věnovala nejen nejvíce článků, ale také je publikovala na prvních stranách.**

Na první straně publikoval také Blesk (5,1% ze všech svých příspěvků), počtem 3 článků, z čehož 2 články byly spojeny s tématem drogově závislé osoby ze zábavního průmyslu. Právo na první straně publikovalo pouze 1 článek (1,5% ze všech svých článků) překvapivě také ve spojení s drogově závislou osobou ze zábavního průmyslu. Na druhé straně deníků bylo publikováno 17 procent (16,7) ze všech zveřejněných článků. Toto procento opět vytvořila MF DNES, která jako jediná otiskovala své články i na druhé straně, vysokým počtem 27 procent ze všech svých příspěvků.

Na třetích stranách deníků bylo zveřejněno celkem 18 procent (17,9) ze všech článků týkajících se drogově závislých, což četností předčilo druhou stranu deníků. Tento vysoký poměr byl opět způsoben Mf DNES, která zde uvedla 28,5 procent všech svých příspěvků k danému tématu. Blesk na druhé straně ani na třetí straně nepublikoval žádný ze svých příspěvků. Právo na třetí straně zveřejnilo 1,5 procent svých článků (1 článek).

Na čtvrtých stranách deníků bylo prezentováno 6,2 procent ze všech otištěných článků. MF DNES opět uveřejnila i na této stránce nejvyšší počet (9) procent svých článků. Blesk zde uveřejnil 1,7 procent ze svých článků a Právo 1,5 procent ze svých článků.

⁷⁸ MC COMBS, Maxwell. Setting The Agenda: The Mass Media and Public Opinion. Cambridge: Polity Press, 2004. How Agenda-Setting Works, s. 52

Na prvních čtyřech stranách tedy Mf DNES celkem uvedla 92,50 procent všech svých článků souvisejících s drogově závislími.

Deník Blesk uvedl nejvyšší počty ze všech svých článků týkajících se drogově závislých na páté straně (52,5%). Dále zveřejňoval své články nejvíce na šesté straně (16,90%), sedmé straně (10,2%) a deváté straně (8,5%).

Deník Právo uvedl na šesté straně 9,2 procent ze svých článků. Nejvyšší procento otiskl až na sedmé straně (15,4%) ze svých článků, dále pak na jedenácté straně (13,8%), na třinácté a sedmnácté straně (u obou po 10,8%) a ještě i na osmnácté straně uvedl 7,7 procent ze svých článků.

Podle umístění jednotlivých článků na konkrétních stranách novin, lze odvozovat určitou důležitost daného tématu pro jednotlivé deníky. Z tohoto pohledu MF DNES přikládá danému tématu poměrně výraznou pozornost a tím i určitou významnost. U Blesku z hlediska umístění článků na konkrétní strany deníku je toto téma méně zajímavé a méně významné. Téma drogově závislých u deníku Právo, podle umístění na jednotlivých stranách, je poměrně nevýznamné a nebyla mu věnována větší pozornost.

Druhá vedlejší hypotéza, na kterou jsme chtěli získat odpověď, zněla: Lišila se agenda témat v průběhu roku 2006 ?

Abychom zjistili, zda se agenda témat v průběhu roku 2006 lišila, uvádíme nejdříve celkový souhrn jednotlivých nejvíce zastoupených témat v roce 2006. Následně se věnujeme vývoji hlavních témat podle toho, jak se vyskytovala v jednotlivých čtvrtletích.

Za celý rok 2006 bylo z celkového počtu 324 článků na stránkách výše jmenovaných deníků nejvíce zastoupeno téma sociálních aspektů a rizik spojených s drogově závislími (40,7%). Druhým nejčastěji se vyskytujícím tématem byla kriminalita drogově závislých (33%). Skoro o polovinu méně pozornosti bylo věnováno tématům zdravotních rizik spojených s narkomany a jejich životním stylem (18,2%). Etnické skupiny (zejména Romové a Vietnamci) a další drogově závislí cizinci žijící na území ČR, se objevili v průběhu roku 2006 ve 20 článcích (6,2%). Z hlavních témat se nejmenší pozornosti dostalo drogově závislým osobám ze zábavního průmyslu (1,9%).

Ve všech čtyřech čtvrtletích se stabilně nejčastěji objevovaly články týkající se sociálních aspektů a rizik spojených s životem drogově závislých. V prvním čtvrtletí tvořily 38,5 procent, v druhém čtvrtletí 41 procent, ve třetím čtvrtletí opět 41 procent a ve čtvrtém čtvrtletí již 50 procent zveřejněných článků.

Druhým nejpočetněji zastoupeným tématem byla kriminalita drogově závislých, která v jednotlivých čtvrtletích nabývala 37,2 procent, poté 32,8 procent, opět 38,2 procent a až ve čtvrtém čtvrtletí klesla na 27,5 procent ze všech otištěných článků.

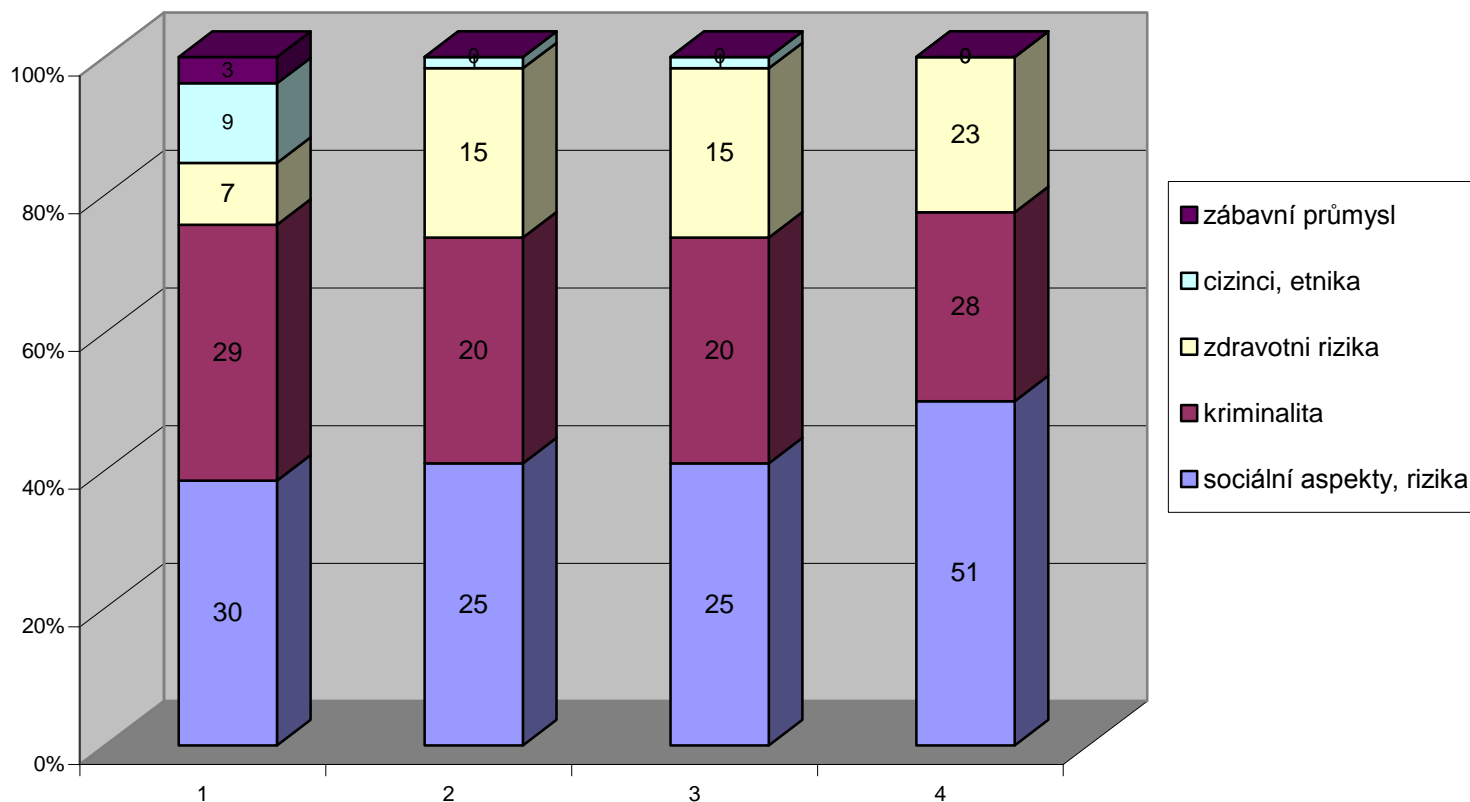
Zdravotní rizika byla stabilně třetím nejčastěji se vyskytujícím tématem v průběhu celého roku kromě prvního čtvrtletí, kdy byla větší pozornost věnována cizincům a etnickým skupinám drogově závislých. Podíl zveřejněných článků s tématem zdravotních rizik nabýval následujících hodnot: v prvním čtvrtletí pouze 9 procent, v druhém 24,6 procent, ve třetím opět 24,6 procent a v posledním, čtvrtém čtvrtletí 22,5 procent z celkem otištěných článků.

Drogově závislí cizinci a etnické skupiny získaly nejvíce pozornosti v prvním čtvrtletí roku 2006 v poměru 11,5 procenta z celkového prostoru všech zveřejněných článků, což bylo způsobeno zřejmě kauzami, které zvedly zájem o toto téma, neboť v prvním čtvrtletí roku došlo k zásahu proti vietnamským dealerským gangům s heroinem. V této souvislosti byli v rolích svědků a vypovídajících často uváděni, někdy i citováni, právě vietnamští drogově závislí. Zároveň se zvedl zájem i o případy drogově závislých Romů, což se stalo také na základě zadržení romských dealerských skupin. Počínaje druhým čtvrtletím roku se již pozornost a množství článků etnickým skupinám a cizincům snížila na 1,6 procent, ve třetím čtvrtletí vykazovala stejnou hodnotu (1,6) procent ze všech otištěných článků. V posledním čtvrtletí roku se již toto téma do agendy hlavních témat nedostalo vůbec.

Poslední hlavní sledované téma - osoby ze zábavního průmyslu si získali nejvíce prostoru na stránkách deníků v prvním čtvrtletí, a to 3,8 procenta. V dalších čtvrtletích roku 2006 již nebyly v nejčastěji zmiňovaných tématech vůbec zastoupeny.

Pro přehlednost je vývoj a četnost hlavních témat v průběhu roku 2006 znázorněna v následujícím grafu č.2

Graf č. 2: Hlavní témata - čtvrtletí (N = 324)

Třetí vedlejší hypotéza, na kterou jsme chtěli získat odpověď, zněla: Která témata související s drogově závislými se nejčastěji objevovala v průběhu roku 2006 na stránkách daných deníků ?

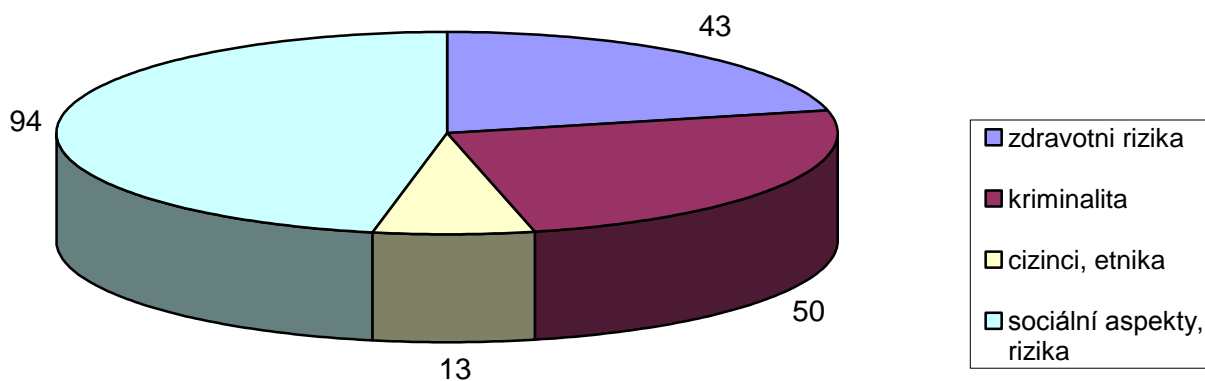
Pro úplnost uvádíme profil akcentovaných hlavních témat u jednotlivých deníků postupně. Nejdříve je věnována pozornost výstupům MF DNES, následně Právu a poté Blesku. Na závěr analyzujeme jednotlivá, nejčastěji se vyskytující konkrétní témata spojovaná s drogově závislými ze stran všech deníků.

Mladá fronta DNES

Deník Mladá fronta DNES, který se drogově závislým tematicky věnoval jednoznačně nejvíce ze všech tří deníků a uveřejňoval velkou část svých článků na předních stranách, zveřejnil na svých stránkách celkem 200 článků v průběhu roku 2006. Nejčastěji byly zastoupeny články, které se dotýkaly sociálních aspektů a rizik spojených se závislostí na drogách (47%), tj. 94 článků. Tématem kriminality narkomanů se zabývala hned na druhém místě v 50 člancích (25%). Zdravotní rizika plynoucí z drogové závislosti byly obsahem 43 článků (21,5%). V souvislosti s narkomany jiných etnik a cizinců žijících na území ČR bylo zveřejněno 13 článků (6,5%). Etnickým skupinám a cizincům ve spojení s drogovou závislostí se dále věnovalo jen Právo, zatímco do Blesku se toto téma nepromítlo vůbec (viz níže). MF DNES také na rozdíl od Práva a Blesku nepracovala ve svých člancích vůbec se spojením osob ze zábavního průmyslu coby drogově závislých.

Pro přehlednost uvádíme graf č.3 (viz níže), znázorňující hlavní témata publikovaná na stránkách Mf DNES v roce 2006.

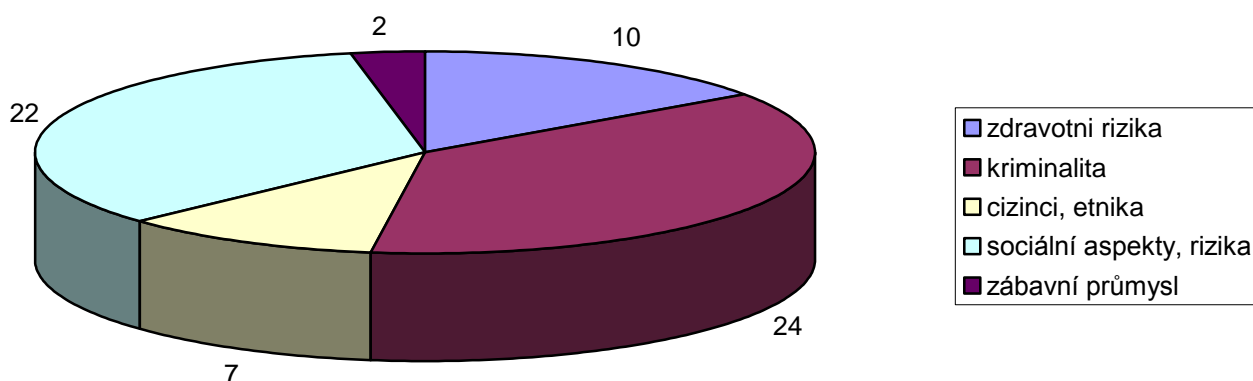
Graf č. 3: Hlavní témata MF Dnes (N = 200)

PRÁVO

Deník Právo do své agendy zahrnul v průběhu roku 2006 celkem 65 relevantních článků pracujících s tématem drogově závislých. Věnoval jim tak o 67,5% méně prostoru než Mf DNES. Nejčastěji se dostávalo drogově závislým pozornosti na stránkách Práva v souvislosti s jejich kriminálními činy, 24 článků (36,9%). Sociálním aspektům a rizikům spojeným s drogově závislými se věnovalo ve 22 člancích (33,8%). Zdravotní rizika byla hlavním tématem u 10 článků (15,4%). Etnické skupiny a cizinci žijící na území ČR jako drogově závislí se dostaly do obsahů 7 článků (10,8%), což je vyjádřeno v procentech vyšší poměr než u MF DNES, ale počtem článků je to o zhruba o polovinu méně než na stránkách deníku MF DNES. Právo uveřejnilo celkem 2 články (3,1%), které pracovaly se spojením drogově závislé osoby ze zábavního průmyslu. Pro přehlednost uvádíme graf č.4 (viz níže), znázorňující hlavní témata publikovaná na stránkách deníku Právo v roce 2006.

Graf č. 4: Hlavní témata Právo (N = 65)

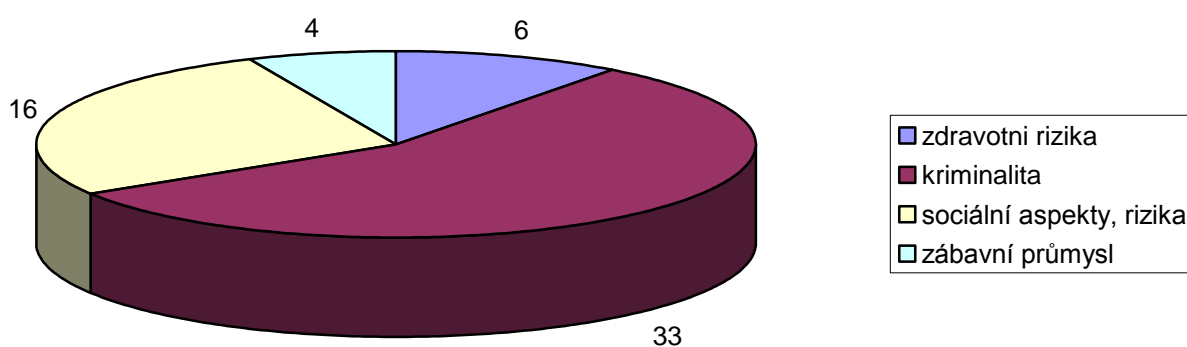
BLESK

Deník BLESK na svých stránkách otiskl v průběhu roku 2006 celkem 59 relevantních článků týkajících se drogově závislých. Z toho více jak polovina (55,9%) ve 33 článcích souviselo s kriminalitou drogově závislých. Téma sociálních aspektů a rizik spojených s drogově závislými se objevilo v 16 článcích (27,1%). Zdravotní rizika plynoucí z životního stylu drogově závislých byla obsahem 6 článků (10,2%). Zdánlivě nejmenší pozornost byla věnována drogově závislým osobám ze zábavního průmyslu počtem 4 článků (6,8%), což je však nejvyšší číslo dosažené v tomto spojení u všech 3 zkoumaných deníků.

Spojení etnických skupin a cizinců žijících v ČR - narkomanů se do agendy BLESKU v průběhu roku na rozdíl od MF DNES a Práva nedostalo vůbec.

Pro přehlednost uvádíme graf č.5 (viz níže), znázorňující hlavní témata publikovaná na stránkách deníku Blesk v roce 2006.

Graf č. 5: Hlavní témata Blesk (N = 59)

Nyní již víme, která témata se nejčastěji vyskytovala na stránkách konkrétních deníků. **Pro úplnost odpovědi uvádíme, v souvislosti se kterými jednotlivými tématy, byli drogově závislí v průběhu roku 2006 nejčastěji spojováni na stránkách všech deníků celkově.**

Nejčastěji se na stránkách deníků objevovali drogově závislí ve spojení s tématem zdravotních rizik. Toto téma referující o spojení drogově závislých jakožto rizikové skupině ohrožené nebo často zmiňované jako ohrožující společnost častým výskytem infekčních chorob (AIDS, virové hepatitidy, zejména typu B a C) se vyskytovalo ve 22 článcích.

Překvapivě druhým nejčastěji se vyskytujícím spojením byli drogově závislí Romové, celkem v 15 článcích. Toto téma nebylo většinou spojováno s Romy - jednotlivci, ale spíše se vyskytovalo ve spojení „silná romská komunita“ jako např. v článku „Je tu silná heroinová scéna“.⁷⁹ Ani článek „Ostravští Romové v létě více preferují drogy,“ který poměrně obsáhle pojednával o romských drogově závislých, mapoval jejich zvyky a chování jinak velmi zevrubně, nejenže nedával prostor jedinou větou k vyjádření konkrétního drogově závislého Roma, ale pracoval také pouze s označením „romské komunity narkomanů.“⁸⁰

Třetím nejčastěji se vyskytujícím spojením drogově závislých s konkrétním tématem, byla výroba drog a trestní stíhání za tento čin (13 článků). Téma, jednoznačně související s drogovou kriminalitou závislých, bylo často v konkrétních případech poměrně stručně a věcně popsáno. Deníku Blesk však posloužilo například v článku „Soud měl slitování nad lidskou troskou“ k vyličení závislého stíhaného za výrobu 2 gramů pervitinu pro svou potřebu jako „lidskou troskou“ anebo “feťáka, který se u líčení celý třásl a nedostal ze sebe jednu souvislou větu“⁸¹

⁷⁹ ŠEDIVÁ, Dana. Je tu silná heroinová scéna. Mladá fronta DNES. Kraj Plzeňský. 21.6.2006.str.5

⁸⁰ BALCAR, Karel. Ostravští Romové v létě více preferují drogy. PRÁVO. Severní Morava a Slezsko.14.8.2006.str.17

⁸¹ (zb). Soud měl slitování nad lidskou troskou. Blesk. Čechy/Morava. 31.10.2006. str.9

Čtvrté nejvyskytovanější spojení drogově závislých (12 článků) se objevilo v souvislosti s vraždou, či loupežnou vraždou. Ve Výroční zprávě NMS za rok 2006 není odhad počtu vražd spáchaných narkomany, je zde ale uveden odhad podílu na objasněných loupežných vraždách spáchaných drogově závislými, což bylo jen ve 2 případech z celkově zjištěných 23 loupežných vražd spáchaných v roce 2006 všemi pachateli.⁸² **Minimálně tedy loupežné vraždy spáchané drogově závislými získaly velice výjimečnou, snad až neadekvátní pozornost zkoumaných deníků, čímž mohlo dojít k posílení kriminalizace drogově závislých.**

Pátým nejspojovanějším tématem s drogově závislými se stal prodej, výroba drog a stíhání za tyto činy. Častý byl výskyt článků, kde byli tito závislí označováni za prodejce i výrobce drog a teprve po hlavním tématu článku bylo zpravidla dodáváno, že „obvinění drogy nejen prodávali, ale také sami užívali.“⁸³ **V těchto článcích tedy byli drogově závislí reprezentováni spíše jako výrobci a prodejci drog a ne jako závislí na drogách.**

V šestém nejčastěji spojovaném tématu s drogově závislými figurovalo téma ohrožení okolí poházenými použitými jehlami, celkem v 11 článcích. Články s tímto obsahem by si jistě zasloužily kvalitativní obsahovou analýzu, neboť se jednotlivé obsahy pohybovaly od agresivně laděných až po věcné konstatování ve smyslu „Nikdo jim nevyměňuje a nesbírá použité injekční stříkačky a jehly. Proto také hrozí nebezpečí nákazy jak uživatelům drog, tak ostatním lidem.“⁸⁴

Sedmé nejčastěji spojované téma s drogově závislými - koncentrují se podle situace do center měst anebo mají svá místa “vyhlášená místa“, ruší zde veřejný pořádek - by rovněž stálo za kvalitativní analýzu obsahů, neboť i zde se obsahy pohybovaly od konstatování, že jsou určité lokality, kde se narkomani koncentrují a scházejí, v jiném

⁸² Národní monitorovací středisko pro drogy a drogově závislosti. Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2006. Úřad vlády České republiky.2007. str. 63

⁸³ (hon). Tři vaříči pervitinu byli přistiženi při činu. Právo. Severní Morava a Slezsko. 7.3.2006. str.10

⁸⁴ LIBIGER, Milan. Centrum pomáhající narkomanům skončilo. Mladá fronta DNES. Východní Morava. 9.1.2006. str.1

článku se spíše tato situace rozebírala z věcného hlediska například „Narkomani sami od sebe nezmizí ani nevymřou a donekonečna je přesouvat po Praze nemůžeme“⁸⁵ až po obsahy laděné v duchu „vyčistí Václavské náměstí od všech pouličních živlů.“⁸⁶

Osmé nejčastěji spojované téma - závažné zdravotní poškození nebo následky způsobené braním drog, ohrožují se na životě - celkem v 11 článcích, si jistě pozornost médií zasloužilo a často mohlo působit skutečně i jako varování před následky braní drog.

Deváté nejčastěji spojované téma - zavinění požáru, bezprostřední ohrožení okolí, požár s následkem smrti - se objevilo v 10 článcích. Toto téma se pohybovalo rovněž v nuancích od konstatování faktů jako například „drogově závislý muž způsobil včera požár ve sklepech.“⁸⁷ V jiném případě posloužil článek k výlevům typu „na ty feťácký šmejdy jsme upozorňovali několikrát.“⁸⁸

Poměrně velkou pozornost (také 10 článků) získalo téma, kde se o drogově závislých píše v souvislosti s tím, že musí krást, aby měli na drogy. Toto téma ale například posloužilo jako odůvodnění zákona omezujícího provoz zástaváren, kde byli uváděni pouze drogově závislí jako důvod „obchodování kradeným zbožím, zejména pokud jde o krádeže v noci.“⁸⁹ Spojení tohoto tématu s drogově závislými může posilovat vnímání této skupiny jako kriminálních delikventů, zvláště pokud jsou informace podávány tak, jako například v článku „Kradla, aby měla na drogy.“⁹⁰

Pozornost v 10 článcích byla věnována také spojení drogově závislých s tématem preference anonymity, nedůvěry k oficiálním institucím, potřeby kontaktování prostřednictvím streetworkerů a K- center. Tyto články většinou prezentovaly určité rysy chování drogově závislých prostřednictvím výpovědí pracovníků pracujících s drogově

⁸⁵ VOTRUBOVÁ, Andrea. Narkomani míří do ulic. Mladá fronta DNES. Z celé země. 19.12.2006. str.7

⁸⁶ DAVID, Jan. Prostitutky a žebráci jsou v centru i po raziích. Mladá fronta DNES. Praha. 9.1.2006. str.1

⁸⁷ (čtk). Narkoman zapálil sklep v domě. Mladá fronta DNES. Praha,16.5.2006. str.1

⁸⁸ LACINOVÁ, Helena. Před ohněm prchali na mráz! Blesk. Čechy/Morava, 27.1.2006. str.7

⁸⁹ (čas). Omezení pro zástavárny prošlo Sněmovnou. Právo, 24.5.2006. str.6

⁹⁰ (RV). Kradla, aby měla na drogy. Právo. Praha - Střední Čechy, 23.5.2006. str.17

závislími, ve smyslu např. „Jde o lidi, kteří mají strach svoji závislost přiznat, jsou nedůvěřiví, mají špatné zkušenosti.“⁹¹

Další často spojované téma s drogově závislími (9 článků) bylo v souvislosti s úmrtím na drogy. Výroční zpráva NMS uvádí za rok 2006 „212 zjištěných úmrtí na předávkování nelegálními drogami, těkavými látkami a psychotropními léky“.⁹² V poměru s počtem uveřejněných článků i přes negativitu daného tématu nebylo v denících příliš nastolováno.

Posledním tématem s počtem 9 článků ve všech denících bylo spojení drogově závislých s tématem označeným „padl/a na dno, léčí se“. V článcích s touto příznačnou tematikou byly většinou líčeny osudy jednotlivých drogově závislých, kteří se podrobovali léčbě své závislosti. Často v nich závislí vystupovali velmi transparentně, jako například v článku „Narkomani hrají divadlo o drogách.“⁹³ Poměrně vysoký počet článků dal tedy prostor drogově závislým a tématu možné léčby. Narkomani, kteří se vyléčili ze své závislosti byli tématem 6 článků a narkomani po léčbě nebo v resocializačním programu byli tématem celkem 4 zveřejněných článků.

Celkem tedy 19 článků spojilo téma drogově závislých s možnou léčbou či „vyléčením“ a následným životem bez drogové závislosti. I když z celkového počtu všech 324 článků zveřejněných za celý rok ve všech denících to není příliš vysoké číslo, není to ani číslo zanedbatelné. Dá se tedy konstatovat, že drogově závislí byli také prezentováni jako lidé, kteří se mohou léčit ze své závislosti.

Další témata byla již méně často obsahem článků, za zmínku stojí určitě ještě počet článků s obsahem spojení drogově závislých s tématem bezdomovectví, nezaměstnanosti a sociálně slabých (8 článků). Stejný počet 8 článků se věnoval tématu

⁹¹ BARTOŠOVÁ, Veronika. Narkomani se budou učit. Mladá fronta DNES. Kolínsko. 8.8.2006. str.4

⁹² Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti. Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2006. Úřad vlády České republiky, 2007. str. 38

⁹³ (ban). Narkomani hrají divadlo o drogách. Mladá fronta DNES. Kraj Plzeňský, 7.12.2006. str.3

zneužívání substitučního preparátu Subutexu. Téma vězňů a osazenstva věznic jako drogově závislých bylo obsahem 7 článků.

Téma, které spojovalo drogově závislé se spoluprací s pracovníky "K-center" ve smyslu, že „se sebou chtějí něco dělat“ v rámci K- center a využívají jejich pomoci - bylo obsahem celkem vysokého počtu 9 článků. „K centra“ patří k nízkoprahovým institucím, která se zaměřují zejména na „harm reduction“, tedy redukci následků braní drog. Přesto lze toto spojení považovat za poměrně pozitivní obsahy článků v rámci daného tématu.

4. ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsme se zaměřili na zkoumání reprezentace drogově závislých v tištěných denících, konkrétně v Mladé frontě DNES, Právu a Blesku, které vycházely v průběhu roku 2006.

V teoretické části jsme nejdříve definovaly základní pojmy týkající se drog a drogových závislostí. Stručně byly představeny i terapeutické přístupy k léčbě drogově závislých z pohledu adiktologů. V teoretické části z oblasti mediální teorie jsme se věnovaly tématu reprezentace, stereotypizace a zobrazování sociálních skupin ve zpravodajství.

Ve stěžejní výzkumné části, jsme pomocí kvantitativní obsahové analýzy získali konkrétní data. Následně jsme tato data podrobně popsali, analyzovali a vybrané graficky znázornili.

V této závěrečné části bychom chtěli shrnout závěry analýzy a odpovědět na vedlejší hypotézy. V úplném závěru dojdeme k vyvrácení nebo potvrzení základní stanovené hypotézy.

První vedlejší hypotéza, kterou jsme si položili zněla: **Které deníky se drogově závislým nejvíce věnovaly?** Z provedené analýzy vyplynulo, že nejvíce prostoru tématu drogově závislých na svých stránkách poskytla Mladá fronta DNES, která zveřejnila jednoznačně nejvíce článků na dané téma. Své příspěvky s touto tematikou dokonce

prezentovala v 92,5 procentech na prvních čtyřech stranách jednotlivých vydání. Deník Právo se danému tématu věnoval výrazně méně než Mladá fronta DNES. Nejméně ze všech tří periodik se však tematice drogově závislých věnoval Blesk.

Z pohledu umístování článků na stránkách deníků se jeví dané téma, jak již bylo uvedeno pro Mf DNES jako poměrně velmi významné. U Blesku je to však i z tohoto hlediska méně významné téma. U deníku Právo, podle umístění na jednotlivých stranách, je dané téma poměrně nevýznamné a nebyla mu věnována větší pozornost.

Druhá vedlejší hypotéza kterou jsme si položili zněla: **Lišila se agenda témat v průběhu roku 2006 ? V průběhu roku se agenda jednotlivých témat mírně lišila.** Ve všech čtyřech čtvrtletích se stabilně nejčastěji objevovaly články týkající se sociálních aspektů a rizik spojených s životem drogově závislých, které vykazovaly v průběhu roku 2006 mírné zvyšování a v posledním čtvrtletí tvořily dokonce 50 procent ze všech zveřejněných příspěvků.

Druhé nejpočetněji zastoupené téma vázající se ke kriminalitě drogově závislých se v průběhu roku 2006 nijak výrazně neměnilo, pouze ve čtvrtém čtvrtletí publikované příspěvky s touto tematikou klesly o 10 procent, což bylo pravděpodobně způsobeno preferováním sociálních témat v tomto období daného roku.

Zdravotní rizika byla stabilně třetím nejčastěji se vyskytujícím hlavním tématem v průběhu celého roku. Výjimku tvořilo pouze první čtvrtletí, kdy byla větší pozornost deníků věnována spíše cizincům a etnickým skupinám drogově závislých než tématu zdravotních rizik.

Drogově závislí cizinci a etnické skupiny, čtvrté sledované hlavní téma, získali totiž nejvíce pozornosti právě v prvním čtvrtletí roku (11,5 procenta všech článků). Bylo to zřejmě způsobeno kauzami, které zvedly zájem o toto téma, neboť v tomto období došlo k zásahu proti vietnamským dealerským gangům s heroinem. V souvislosti s touto událostí byli v rolích svědků a vypovídajících často uváděni, někdy i citováni,

právě vietnamští drogově závislí. Zároveň se zvedl zájem i o případy drogově závislých Romů, což se také stalo na základě zadržení romských dealerských skupin. V dalších dvou čtvrtletích roku se již pozornost i množství článků k těmto skupinám snížilo na 1,6 procent a v posledním čtvrtletí se do agendy hlavních témat nedostalo již vůbec. Poslední hlavní sledované téma drogově závislých osob ze zábavního průmyslu si získalo nejvíce prostoru na stránkách deníků v prvním čtvrtletí (3,8 procent). Po zbytek roku 2006 však v nejčastěji zmiňovaných tématech již nebylo vůbec zastoupeno.

Třetí vedlejší hypotéza, na kterou jsme chtěli nalézt odpověď zněla: Která témata související s drogově závislími se nejčastěji objevovala v průběhu roku 2006 na stránkách daných deníků?

Ve výzkumné části jsou detailně rozepsány nejčastěji se objevující hlavní témata u jednotlivých deníků a následně jsou interpretovány i výsledky celkové, tedy která jednotlivá témata se objevovala v daném roce ve všech médiích souhrnně nejčastěji.

Nejfrekventovanějším tématem spojeným s drogově závislími bylo jednoznačně téma zdravotních rizik, které referovalo o spojení drogově závislých jako rizikové skupině, jež je ohrožena nebo často označována jako ohrožující společnost častým výskytem infekčních chorob (AIDS, virové hepatitidy etc.) Ve Výroční zprávě NMS z roku 2006 je z evidovaných 920 HIV pozitivních osob uváděno 54 drogově závislých.⁹⁴ Z tohoto pohledu se může spojení AIDS a drogově závislých jevit jako určitá forma etiketizace, čímž však nechceme hodnotu upozorňování na možné infekční nemoci nijak zlehčovat.

Druhým nejčastěji se vyskytujícím tématem článků byli drogově závislí Romové. Problematika drogově závislých Romů bohužel zatím nebyla detailně zpracována a těžko tedy stanovit, na kolik je pozornost dané skupině adekvátní. Toto téma však nebylo v žádném článku spojováno s jednotlivým Romem, ani jim nebyl poskytnut prostor

⁹⁴ Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti: Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2006, str. 41

k vyjádření, přestože se tomu tak v určitém množství článků s „neromskými“ závislími stávalo.

Třetí nejčastěji se objevující téma byla výroba drog drogově závislími a s ním související trestní stíhání. Stejně tak čtvrté a páté nejfrekventovanější spojení tématu s drogově závislími souviselo s kriminalitou. U čtvrtého tématu však minimálně loupežné vraždy spáchané drogově závislími získaly velmi výjimečnou, snad až neadekvátní pozornost sledovaných deníků, čímž mohlo dojít k posílení kriminalizace drogově závislých. Páté nejčastější téma reprezentovalo drogově závislé spíše jako výrobce a prodejce drog, což mohlo vnímání drogově závislých jako kriminálních delikventů také nejspíše posílit.

Vzhledem k tomu, že nás zajímala i skutečnost, zda jsou drogově závislí jedinci prezentováni také jako lidé mající určité onemocnění, které je možné léčit, chtěli bychom uvést, že s tímto tématem byli drogově závislí konkrétně spojeni souhrnně alespoň v počtu devatenácti článků, což není úplně zanedbatelné číslo. Lze tedy konstatovat, že drogově závislí byli prezentováni také jako lidé, kteří se mohou ze své závislosti léčit.

Jak lze odpovědět na základní stanovenou hypotézu, která byla formulována již v úvodu této práce ve znění : **Jsou drogově závislí v českých médiích zobrazováni spíše jako kriminální delikventi a sociálně patologičtí jedinci?** Pokud bychom brali v potaz pouze „řeč“ čísel v souhrnu za všechny tři zkoumané deníky, mohli bychom tvrdit, že drogově závislí nejsou zobrazováni spíše jako kriminální delikventi a sociálně patologičtí jedinci. Pokud bychom zkoumali pouze deník Blesk a Právo, odpověď na položenou hypotézu by byla málem opačná. Mladá fronta DNES, která na svých stránkách věnovala drogově závislým nejvíce příspěvků však posunula odpověď k vyvrácení základní hypotézy. Lze tedy říci, že drogově závislí nebyli ve vybraných tištěných denících v roce 2006 zobrazováni spíše jako kriminální delikventi. Byli zobrazováni spíše jako sociální skupina, která má vinou drogové závislosti i jiné než kriminální problémy a to zejména problémy zdravotní a sociální. Pro úplné potvrzení těchto odpovědí by bylo vhodné a jistě i zajímavé zpracovat další výzkum obsahů ještě

kvalitativní metodou, neboť při práci s jednotlivými články bylo patrné, že ač téma bylo zřejmé, způsob podávání informací se výrazně lišil.

5. SUMMARY

The focus of the thesis titled *Representation Of Drug Addicts In Selected Printed Media* is research of the way Czech journals (dailies *Mladá fronta DNES*, *Právo* and *Blesk*) issued in the period between the 1st of January 2006 and the 31st of December 2006 depict drug addicts.

The first part is theoretical and it focuses, first of all, on summarizing available sources in the area of media theory (representation, stereotypes etc.) and addictology (categorisation of psychoactive substances, patterns of addiction etc.).

The second, researching part of the thesis consists of a research done on selected daily journals. By means of quantitative content analysis, it examines the image of drug addicts as presented in the selected media during 2006. The gathered specific data is interpreted and described in detail and graphs are used to represent the results of the analysis.

The thesis concludes with answers to the initially defined hypotheses and a summary of the results gained from the analysis.

6. SEZNAM ZKRATEK

ČR – Česká republika

MF DNES – deník Mladá Fronta DNES

NMS – Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti

OSN – Organizace spojených národů

7. SEZNAM TIŠTĚNÝCH A ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ:

Periodika:

Mladá Fronta DNES. včetně regionálních mutací. Mafra a.s., roč. 17, 1.1.2006 – 31.12.2006.

Právo. včetně regionálních mutací. Borgis a.s., roč. 16, 1.1. 2006 – 31.12.2006

Blesk. včetně regionálních mutací. Ringier a.s. roč.15, 1.1.2006 – 31.12.2006

Literatura:

1. BURTON, Graeme, JIRÁK, Jan. Úvod do studia médií. Brno: Barriste & Principal, 2001.
2. HAJNÝ, Martin. O rodičích, dětech a drogách. Praha: Grada Publishing, 2001.
3. JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara. Média a společnost. Praha: Portál, 2003.
4. KALINA, Kamil. Drogy a drogové závislosti 1, mezioborový přístup. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003.
5. KALINA, Kamil a kolektiv. Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí. Praha: Úřad vlády České republiky, Filia Nova, 2001.
6. MC QUAIL, Denis. Úvod do teorie masové komunikace. Praha: Portál, 2002.
7. MC COMBS, Maxwell. Setting The Agenda: The Mass Media and Public Opinion. Cambridge: Polity Press, 2004.
8. Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti: Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2006. Úřad vlády České republiky. Praha, 2007.
9. NEŠPOR, Karel. Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby. Praha: Portál, 2000.
10. PRESL, Jiří. Drogová závislost: Může být ohroženo i Vaše dítě? Praha: Maxdorf, 1994.
11. REIFOVÁ, Irena. Analýza obsahu mediálních sdělení. Praha: Karolinum, 2004.
12. SHOEMAKER, Pamela. Communication Campaigns about Drugs. London : LEA, 1989.
13. TRAMPOTA Tomáš. Zpravodajství. Praha: Portál, 2006.

Elektronické zdroje:

<http://www.cvvm.cas.cz>

<http://www.drogy-info.cz>

<http://www.drogy.net.cz>

<http://www.mafra.cz>

<http://www.newtonmedia.cz>

<http://www.odrogach.cz>

<http://www.uvdt.cz>

8. SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Graf znázorňující poměr článků zveřejněných v jednotlivých denících	24
Graf č. 2: Graf znázorňující vývoj a četnost hlavních témat v jednotlivých čtvrtletích roku 2006	28
Graf č. 3: Graf znázorňující hlavní témata publikovaná v Mf DNES v roce 2006.....	29
Graf č. 4: Graf znázorňující hlavní témata publikovaná v Právu v roce 2006.....	30
Graf č. 5: Graf znázorňující hlavní témata publikovaná v Blesku v roce 2006.....	31

9. PŘÍLOHY

Příloha č.1: Přehled dostupných služeb a zařízení spolu s charakteristikou situací, kdy je vhodné se na tato zařízení obrátit.

<i>Instituce, odborník</i>	<i>Situace klienta (závislého)</i>
<p>K centrum Nízkoprahové zařízení, v současnosti ve většině větších měst. Nabídku služeb je třeba zjistit na místě. Základem bývá poskytování informací, výměna stříkaček, motivační rozhovory, poskytování či zprostředkování základního zdravotnického servisu a testů.</p>	<p>Rodiče potřebují informace o možnostech léčby, dítě, které drogy pravidelně užívá, potřebuje měnit jehly, potřebuje docházet na motivační skupinu (před léčbou), potřebuje základní informace o prevenci infekčních nemocí při užívání drog, testy na HIV.</p>
<p>Psychiatrická léčebna – oddělení pro léčbu závislostí Není zdaleka v každé léčebně. Nejčastěji jde o zhruba 3měsíční program léčby na oddělení. Hradí pojišťovna.</p>	<p>Jde o rozeznanou závislost na drogách (heroin, pervitin, alkohol). Odborník takovou léčbu doporučuje, pokud je již vyčerpána možnost ambulantní docházky jinam.</p>
<p>Terapeutická komunita Pobyt na dobu 6-18 měsíců. Obvykle mimo město a nejčastěji pro lidi starší než 18 let.</p>	<p>Rozvinutá závislost na drogách. Nejčastěji předchází několik let užívání a selhání krátkodobějších forem léčby.</p>
<p>Střediska pro mládež – 4 zařízení v ČR Pobyt na dobu 2-4 měsíce pro mládež ve věku 14-20 let. Možnost spolupráce se školou, individuální studijní plány. Následná ambulantní docházka a spolupráce s rodinou.</p>	<p>Začínající problémy s užíváním nebo závislé užívání zhruba do 2 let trvání. Nejčastěji uživatelé pervitinu a heroínu. Vhodné především jako první pokus o pobytovou léčbu, především pro mladší klienty.</p>
<p>AT oddělení Specializované oddělení zaměřené na pomoc závislým.</p>	<p>Častěji se zaměřují na léčbu alkoholismu dospělých.</p>

<p>Ambulantní psychologické a psychiatrické ordinace Psychoterapie a poradenství zaměřené na problémy s drogami, které lze zvládat ambulantně.</p>	<p>Nejčastěji v počáteční fázi problémů s drogami nebo v období doléčování.</p>
<p>Terénní programy, streetwork Nabízí výměnu použitých stříkaček za čisté, kondomy a náčiní na dezinfekci. Rovněž předávají informace o možné pomoci a léčbě .</p>	<p>Pro klienty, kteří se pohybují v rizikových oblastech a obvykle drogy pravidelně užívají.</p>
<p>Doléčovací centra, centra následné péče Nabízí následnou péči v podobě: psychoterapie, poradenství, sociální práce, někdy i dočasné chráněné bydlení.</p>	<p>Program pro klienty, kteří prošli léčbou v nemocnici nebo léčebně.</p>
<p>Protidrogový koordinátor Informuje o aktuální nabídce služeb v okrese Nebo obvodě, má informace o současné situaci v protidrogové prevenci, probíhajících programech.</p>	<p>Především pro občany a rodiče, kteří potřebují informace nebo se chtějí aktivně podílet na dění.</p>
<p>Krizové centrum Nabízí poradenství.</p>	<p>Možnost konzultací pro rodiče v bezvýchodné situaci, někdy také akutní nebo informativní poradenství pro závislé.</p>
<p>Linka důvěry Bezplatná telefonická konzultace.</p>	<p>Jako možnost úlevy pro zoufalé rodiče, jako zdroj informací o možnostech léčby.</p>
<p>Soukromá psychologická praxe Ambulantní docházka na konzultace (1-2 týdně), obvykle služba placená.</p>	<p>Začínající problémy s užíváním drogy, které posoudí odborník a doporučí ambulantní péči. Případně následná péče po propuštění z pobytové léčby nebo hospitalizace. Problémy se</p>

	sebehodnocením, vztahy s lidmi, emoční problémy aj.
--	---

Zdroj: HAJNÝ, Martin. O rodičích, dětech a drogách. Praha: Grada Publishing, 2001, s.103-104

Příloha č. 2

KÓDOVACÍ KNIHA

Stanovené proměnné:

- proměnná 1 - **datum** – označuje datum kdy byl článek otištěn
- proměnná 2 - **médium** – označuje periodikum ve kterém byl článek otištěn
 - 1 Blesk
 - 2 Mladá Fronta DNES
 - 3 Právo
- proměnná 3 – **regionální mutace** – označuje zda byl článek uveden v regionální mutaci anebo v hlavním celostátním vydání
 - 1 ano
 - 2 ne
- proměnná 4 – **strana** – označuje na které konkrétní straně byl článek uveden
- proměnná 5 - **hlavní téma příspěvku** - téma, které je iniciátorem článku, případně dominantním tématem. Pokud se v rámci příspěvku vyskytuje více témat, je nutné vybrat hlavní téma příspěvku. Hlavním tématem příspěvku rozumíme téma, (a) jež v příspěvku figuruje na prvním místě nebo (b) jemuž je věnována většinová pozornost (c) jediné téma ve kterém drogově závislí figurují (*viz list téma*)
- proměnná 6 - **rozsah příspěvku** – označuje počet řádků článku v monitoringu
 - 1 menší než 5 řádků
 - 2 5 až 20 řádků
 - 3 větší než 20 řádků
- proměnná 7 - **role uživatele** - označuje roli ve které byl drogově závislý uváděn
 - 1 oběť
 - 2 pachatel
 - 3 svědek
 - 4 narkoman v léčení, eventuálně „vyléčený“
 - 9 nelze určit
- proměnná 8 - **přítomná droga** – označuje která droga byla v příspěvku uváděna
 - 1 Pervitin
 - 2 Marihuana
 - 3 Heroin
 - 4 jiné opiáty
 - 5 Kokain
 - 6 Halucinogeny
 - 7 Více z uvedených
 - 9 ostatní – drogy celkově nebo neuvedeno

Proměnná – hlavní téma příspěvku

- proměnná 5 - **hlavní téma příspěvku** - téma, které je iniciátorem článku, případně dominantním tématem. Pokud se v rámci příspěvku vyskytuje více témat, je nutné vybrat hlavní téma příspěvku. Hlavním tématem příspěvku rozumíme téma, (a) jež v příspěvku figuruje na prvním místě nebo (b) jemuž je věnována většinová pozornost (c) jediné téma ve kterém drogově závislí figurují
 - 2 zdravotní rizika**
 - 21** riziková skupina , AIDS, infekční nemoci, hepatitidy - žloutenka C
 - 22** psychotické, schizoidní stavy, poruchy osobnosti, nepředvídatelné jednání
 - 23** ohrožují okolí poházenými použitými jehlami, pokud nemění jehly, dochází k ohrožení infekčními nemocemi
 - 24** sebevražda
 - 25** úmrtí na drogy
 - 26** počty závislých rostou nebo stagnují
 - 27** počty závislých klesají
 - 28** závažné zdravotní poškození, následky způsobené bráním drog, ohrožují se na životě
 - 29** ostatní
 - 3 kriminalita**
 - 31** agresivní chování
 - 32** sexuální násilí
 - 33** loupežná vražda, vražda
 - 34** zavinění smrti dítěte, případně jiných osob
 - 35** konfliktní osoby, podezření z trestných činů včetně podezření z vraždy
 - 36** velký počet vězňů, osazenstvo cel
 - 37** výroba drog a trestní stíhání za tento čin
 - 38** prodej a výroba drog, stíhání za tyto trestné činy
 - 39** odsouzení za prodej drog
 - 40** krádeže, zloději - chycení nebo rovnou stíhání
 - 41** setkávají se s drogovými dealery a podsvětím
 - 42** prodej drog (vč.pašování drog) a trestní stíhání za tyto činy
 - 43** řízení pod vlivem drog, ohrožení ublížením na zdraví
 - 44** trestně stíhání za výrobu a distribuci drog (jen při uvedení, že jsou zároveň drogově závislí)

- 45 agresivní zloděj
- 46 zavinění požáru, bezprostřední ohrožení okolí, požár s následkem smrti
- 47 střelba, ohrožování okolí střelnou zbraní
- 48 prodej kradeného zboží v hernách apod.
- 49 ostatní
- 5 cizinci, etnické skupiny**
- 51 neúspěšní přistěhovalci
- 52 Romové
- 53 Romové - trestné činy dealerství
- 54 Vietnamská komunita
- 55 Vietnamská komunita - trestné činy dealerství
- 56 občané z bývalé Jugoslávie - trestné činy dealerství
- 59 ostatní
- 6 sociální aspekty, rizika**
- 61 narkomani jako týrající rodiče
- 62 oběť zneužití, znásilnění
- 63 šikanování, týrání, vydírání a okrádání rodičů dětmi - narkomany
- 64 budí veřejné pohoršení svým chováním, ohrožují obecný pořádek a kolemjdoucí
- 65 bezprizorní bez pomoci K center
- 66 snadný "terč" - dealeři je okrádají a zneužívají, i sexuálně, tzv. "bílé koně"
- 67 žijí v narkomanských komunitách, v doupatech, příp. v ghettech
- 68 narkomani se pohybují ve skupinách
- 69 žijí na sídlištích, v panelácích - asociální chování narkomanů v domech
- 70 bezdomovci - sociálně slabí - lidé končící na ulici - nezaměstnaní
- 71 absence vzdělání, případně bez praxe v zaměstnání
- 72 musí krást apod., aby měli na drogy
- 73 preferují anonymitu, nechodí/neradí do oficiálních zdravotnických zařízení
- 74 preferují anonymitu, nedůvěřují ofic. institucím, je potřebné kontaktovat je prostřednictvím streetworkerů a "K center"
- 75 narkomanky rodí závislé děti, odkládají je nebo nejsou schopny se o ně starat a musí jim být odebrány
- 76 zneužívají legální substituci Subutex

- 77 mají vyhovující sociální a materiální zázemí, ev. vypadají "normálně"
- 78 spolupracují s pracovníky K-center, chtějí se sebou "něco dělat" v rámci K-center, využívají jejich pomoci
- 79 padl(a) na dno, léčí se
- 80 problematické "děti", obtížně vychovatelní
- 81 sociální problémy v důsledku braní drog
- 82 výchovné problémy
- 83 lhostejný k léčbě, narkomanův lehkovážný přístup k životu
- 84 manželé narkomani
- 85 koncentrují se podle situace do center měst anebo mají svá místa "vyhlášená místa", ruší zde veřejný pořádek
- 86 neúspěšní jedinci
- 87 chodí do práce, normálně fungují a k tomu jsou závislí na drogách
- 88 do drog investují obrovské částky
- 89 zatracovaná skupina, nemá se jim pomáhat, za problém si totiž můžou sami
- 90 ostatní
- 99 prostitutky**
- 100 osoby ze zábavního průmyslu**
- 101 významní umělci - výtvarníci, muzikanti
- 102 osoby ze zábavního průmyslu
- 109 ostatní
- 110 narkomani, kteří se vyléčili ze své závislosti**
- 111 narkomani po léčbě nebo v resocializačním programu